

Tisdagen den 27 februari

Kl. 15.00

---

*Om dispenser från
snöskoterförbudet***§ 1 Om dispenser från snöskoterförbudet**

Jordbruksministern ERIC ENLUND erhöll ordet för att besvara *Per Stjernströms* (c) den 8 februari anmälda fråga, 1978/79:334, och anförde:

Herr talman! Per Stjernström har frågat mig om jag avser att ge dispenser från skoterförbudet för åretruntboende människor i fjällbyar nära förbudsområde.

Enligt terrängkörningslagen får dispens ges när det föreligger särskilda skäl, t. ex. i fråga om körning i räddningstjänst eller i viss näringsutövning. Vid riksdagsbehandlingen av denna lagregel förelåg motioner där det anförs att dispens bör medges generöst till den bofasta befolkningen. Enligt jordbruksutskottet förutsätter dispensverksamheten en i många fall svår och grannliga intresseavvägning mellan å ena sidan skyddsintressena och å andra sidan allmänhetens önskemål att få bedriva yrkes- eller fritidsbetonade aktiviteter under så fria former som möjligt. Utskottet ansåg sig kunna förutsätta att synpunkterna i motionerna kommer att beaktas i skäligen utsträckning vid denna avvägning.

Terrängkörningsförordningen av den 15 juni 1978 upptar generella dispenser, bl. a. för dem som är fast bosatta inom förbudsområdena. Med stöd av förordningen har berörda länsstyrelser också föreskrivit ytterligare undantag. Så t. ex. har skoterkörning tillåtits efter vissa leder inom förbudsområdena. Många ortsbor som bor i närheten av förbudsområdena anser emellertid att de bör få färdas helt fritt inom förbudsområdena. Flera besvärsskrivelser är som en följd härav under regeringens prövning.

Vid prövningen av dessa besvärssärenden kommer naturligtvis att iaktas vad som har uttalats under riksdagsbehandlingen av terrängkörningslagstiftningen.

PER STJERNSTRÖM (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga.

Som framhålls i svaret förelåg motioner som pekade på just de svårigheter som skulle kunna uppstå för ortsbefolkningen, dvs. åretruntboende människor i fjällbyarna, när denna lagstiftning skulle träda i kraft. Men utskottet ansåg då, precis som jordbruksministern också säger i sitt svar, att de synpunkter som framfördes i motionerna skulle komma att beaktas i skäligen utsträckning vid länsstyrelsernas avvägning. Nu säger jordbruksministern att när besvärssärendena skall prövas kommer regeringen naturligtvis att iaktta vad som har uttalats under riksdagsbehandlingen av terrängkörningslagstift-

*Om användning
av lågblybensin i
statsförvaltningens
bilar*

ningen. Det är ett positivt besked, och det är ett besked om att man från regeringens sida också tänker uppträda generöst mot de människor som bor i fjällbyarna.

Vi behöver en sådan här lagstiftning, vi behöver restriktioner mot snöskoteråkandet i fjällvärlden, men jag är helt förvissad om att ingen hade tänkt att dessa skulle tillkomma för att ortsborna i fjällbyarna, som är vana att vistas i och umgås med naturen, skulle stoppas i sitt invanda sätt att leva. Jag kan av detta svar utläsa att så inte heller kommer att bli fallet. Det är ett mycket bra besked, eftersom länsstyrelserna nu arbetar med att utfärda dispensregler. Jag förutsätter att detta besked innebär att länsstyrelserna kommer att vara generösa i dispensgivningen när det gäller just denna kategori människor. Om så inte blir fallet skulle de människor som året runt bor och vistas i fjällbyarna få sämre möjligheter än t. ex. fritidshusägare som har stugor inom förbudsområdet.

Jag tycker därför att detta är ett bra besked, och jag vill gärna understryka att det behövs en lagstiftning som reglerar skoteråkandet. Samtidigt inrättas skoterleder i fjällen, vilket är mycket bra. På det sättet kan man kanalisera skotertrafiken.

Nu klagar emellertid länsstyrelserna över att man har för små resurser för att snabbt kunna bygga lederna. Jag hoppas att regeringen även tänker på detta.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2 Om användning av lågblybensin i statsförvaltningens bilar

Jordbruksministern ERIC ENLUND erhöll ordet för att besvara *Pär Granstedts* (c) den 14 februari anmälda fråga, 1978/79:348, och anförde:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ till att regeringen utfärdar centrala direktiv om att lågblybensin i största möjliga utsträckning skall användas för den statliga bilparken.

Utsläppen av bilavgaser, som i dag är det dominerande luftföroreningsproblemet i våra tätorter, medför risker för allvarliga skador på människor och miljö. Bilavgaser innehåller flera riskabla ämnen. Ett av dessa är bly. Regeringen beslöt i juni 1978 om sänkning av högsta tillåtna blyhalten i bensin från 0,40 g/l till 0,15 g/l. Beträffande regularbensinen gäller sänkningen av blyhalten från den 1 januari 1980 och i fråga om premiumbensinen från den 1 juli 1981.

I detta sammanhang vill jag upprepa en del av det svar jag för en tid sedan lämnade här i riksdagen till Olle Wästberg på dennes fråga om övergång till blyfri bensin. I mitt svar anförde jag bl. a. att rapporterna om risker särskilt i fråga om barn för skador i samband med blyexposition är mycket oroande och att regeringen anser att införandet av lågblybensin bör kunna ske tidigare än vad som förutsattes i beslutet i juni 1978. Jag uttalade vidare att en övergång till lågblybensin inte räcker för att lösa de allvarliga hälso- och miljöproblem

*Om användning
av lågblybensin i
statsförvaltningens
bilar*

som orsakas genom blyet i bilavgaserna utan att det är nödvändigt att vi så snart som möjligt går över till ett helt blyfritt motorbränsle. Jag uppgav också att jag avsåg att tillsätta en arbetsgrupp som skyndsamt skulle lägga fram förslag om olika åtgärder för att underlätta övergången till blyfritt motorbränsle.

Arbetsgruppen har nyligen tillsatts och jag har uppdragit åt den att som en första huvuduppgift fortsätta de överläggningar som jag har inlett med petroleumbranschen om en tidigareläggning av införandet av lågblybensin. Därvid skall en av utgångspunkterna vara att även premiumbensin med låg blyhalt skall tillhandahållas under år 1980.

Förutsättningen för att det från hälso- och miljösynpunkt skall vara motiverat att vidta en sådan åtgärd som Pär Granstedt har aktualiserat är att åtgärden kan bedömas medföra en minskning av de totala blyutsläppen. Det bör ankomma på den nyss nämnda arbetsgruppen att närmare pröva lämpligheten av en åtgärd av här aktuellt slag.

Jag utgår från att statliga myndigheter vid beslut om inköp av drivmedel för bilparken beaktar också hälso- och miljösynpunkter och att de följaktligen är beredda att utan centrala direktiv välja lågblybensin till sina bilar i största möjliga utsträckning.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga. Jag behöver i detta sammanhang inte upprepa alla de problem som är förenade med luftförorening från bilavgaser och särskilt blyets roll därvidlag. Denna fråga har ventilerats ordentligt i pressdebatten under de senaste veckorna, och den berörs också i jordbruksministerns svar.

Jordbruksministern redovisar i svaret de planer som finns på sänkning av blyhalten, och det är i och för sig värdefullt. Jag vill i det sammanhanget hänvisa till en motion som jag väckt till årets riksmöte med krav på snabbare och kraftfulla åtgärder för att komma till rätta med blyproblemet. Jag noterar i det sammanhanget det positiva uttalande som jordbruksministern gjorde med anledning av Olle Wästbergs interpellation och som också jag tog del av.

Men mot bakgrund av den allmänt positiva inställning som jordbruksministern gav uttryck för när det gäller att ta tag i de här problemen är jag litet förvånad över svaret på min konkreta fråga.

Det sägs i svaret, att om man skall vidta en sådan här åtgärd, dvs. utfärda centrala direktiv till statliga verk och myndigheter att använda lågblybensin, skall förutsättningen vara att åtgärden kan bedömas medföra en minskning av de totala blyutsläppen.

Staten har ungefär 9 600 personbilar. Enligt de uppgifter som jag har kunnat få räknar man med att statliga myndigheter i runt tal gör av med 57 miljoner liter bensin per år. Detta är ganska mycket, och man behöver därför inte ifrågasätta att det skulle leda till en minskning av de totala utsläppen, om hela den statliga bilparken gick över till lågblybensin, som ju finns på marknaden i dag. I procent av den totala bensinkonsumtionen blir det här

Tisdagen den
27 februari 1979

*Om användning
av lågblybensin i
statsförvaltningens
bilar*

naturligtvis inte så kolossalt mycket. Men det är i alla fall en väsentlig del, och förutom den direkta effekten av användningen av lågblybensin har vi också det föredöme som detta utgör för bilismen i övrigt.

I svaret redovisas inga egentliga motiv till varför man inte vill utfärda några centrala direktiv, och därför vill jag avsluta med att fråga jordbruksministern: Vad är egentligen orsaken till att regeringen inte har velat utfärda centrala direktiv, när vi nu vet att statliga myndigheter i stor utsträckning använder bensin med hög blyhalt?

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! De statliga myndigheter som har stora bilparker, exempelvis försvaret och polisen, har i regel särskilda avtal om inköp av drivmedel, och det kan gälla ett eller flera oljebolag. Dessa avtal kan självfallet inte ändras över en natt. Därtill kommer att myndigheterna vid sin upphandling är bundna av bestämmelserna i upphandlingskungörelsen.

Statliga inköp av lågblybensin kan också i vissa fall tänkas få negativa konsekvenser från hälso- och miljösynpunkt. Om t. ex. inköp av lågblybensin från försvarets sida skulle innebära att en mindre mängd lågblybensin kan tillhandahållas bilisterna i de större tätorterna, skulle följden kunna bli den att försvarets bilar sprider mindre bly på landsbygden, medan tätortsbilisterna i större utsträckning tvingas använda mer bly i sin bensin. Detta är en redovisning av de tänkbara konsekvenserna.

När det gäller önskemålet att få ned det totala blyutsläppet råder det inga delade meningar mellan Pär Granstedt och mig, men jag tror att en åtgärd av det slag som Pär Granstedt förordar skulle få mer psykologisk än reell effekt. Tillsammans med andra åtgärder skulle den möjligen kunna tänkas påskynda övergången till premiumbensin med låg blyhalt.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! I det skriftliga svaret utgick jordbruksministern från att statliga myndigheter vid beslut om inköp av drivmedel för bilparken beaktar också hälso- och miljösynpunkterna och att myndigheterna följaktligen är beredda att utan centrala direktiv i största möjliga utsträckning välja lågblybensin till sina bilar.

Detta sade alltså jordbruksministern för några minuter sedan. Men nu står jordbruksministern och räknar upp ett antal skäl till att de statliga myndigheterna inte kan använda sig av lågblybensin: att de är uppbundna av upphandlingsförordningen, att de är bundna av kontroll osv. Det är väl just de här faktorerna som gör att det skulle behövas statliga centrala direktiv. F. n. är direktiven sådana att man har att ta ekonomiska hänsyn, som jordbruksministern så riktigt påpekade i sitt senaste anförande. Problemet att försvaret skulle lägga beslag på all lågblybensin så att det nästan inte skulle bli något över till andra bilister tror jag skulle gå att lösa genom att komma överens med bensinbolagen om att öka tillgången till lågblybensin. Jag har mycket svårt att tänka mig att detta skulle bli ett reellt problem, men det kan man nog ganska lätt undersöka innan man drar på för fullt.

Jordbruksministern nämnde själv att användningen av lågblybensin inom den statliga förvaltningen kunde ha stor psykologisk betydelse. Det vill jag varmt instämna i. Jordbruksministern har själv sagt att de direktiv som f. n. gäller innebär att man tar andra hänsyn än sådana som är betingade av miljö- och hälsoskäl. Jag kan inte se annat än att jordbruksministerns argumentation talar för att man borde ha centrala direktiv.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Mitt senaste inlägg står inte på något sätt i motsatsförhållande till mitt första. Om den totala tillgången till lågblybensin är otillräcklig, är det viktigt att man ser till att i första hand skydda tätorterna, där trafiken är tätast, från användning av bensin med hög blyhalt.

Jag sade också att jag förutsätter att de statliga myndigheterna väger in även hälso- och miljösynpunkter när de gör sina upphandlingar. Men det hindrar inte att de samtidigt måste ta hänsyn till gällande bestämmelser när det gäller upphandlingen för statliga myndigheter.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Om man vill hävda att det skulle bli brist på lågblybensin om statliga myndigheter skulle gå över till användning av sådan bensin tycker jag att man bör leda det i bevis innan man anför det som ett argument mot centrala direktiv.

Vidare är det bara att konstatera att det kan uppstå konflikter mellan å ena sidan de principer som finns i upphandlingsförordningen och å andra sidan de mer allmänna och icke reglerade önskemål som jordbruksministern talade om. Först i och med att man kan få in detta krav som ett centralt direktiv kan man se till att miljöskälen får större vikt än de ekonomiska, och det finns all anledning till det i detta fall.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 På hemställan av talmannen beslöt kammaren kl. 15.17 att ajournera sina förhandlingar till dess att statsrådet Birgit Rodhe infunnit sig för att lämna på föredragningslistan upptaget frågesvar.

§ 4 Kammarens förhandlingar återupptogs kl. 15.18.

På förslag av talmannen ändrades ordningen på föredragningslistan så att försvarsministern Lars De Geer nu kunde besvara de längre fram på listan upptagna frågorna 1978/79:341 och 349.

Tisdagen den
27 februari 1979

*Om åtgärder för
att undvika person-
skador vid krigs-
övningar*

§ 5 Om åtgärder för att undvika personskador vid krigsövningar

Försvarsministern LARS DE GEER erhöll ordet för att besvara *Sven-Gösta Signells* (s) den 12 februari anmälda fråga, 1978/79:341, och anförde:

Herr talman! Sven-Gösta Signell har frågat mig dels om jag är villig att medverka till att skyddsombud eller förbandsnämnd ges tillfälle till samråd vid planering av krigsövningar, dels om jag har andra förslag till förebyggande åtgärder för att undvika personskador som kan uppstå i och med att övningarna utsätter de värnpliktiga för hårda fysiska provningar.

Jag förmodar att frågan är ställd mot bakgrund av ett tragiskt dödsfall nyligen då en värnpliktig avled efter en förbandsövning. Jag beklagar givetvis djupt denna händelse. Om den tragiska utgången har ett direkt samband med övningens uppläggning och genomförande har jag dock svårt att bedöma.

Låt mig understryka att det självfallet är angeläget att så långt som möjligt förebygga sjukdomar och olycksfall till följd av fysiskt krävande övningar. Inskrivningssystemet för värnpliktiga har härvid stor betydelse. Vid inskrivningarna görs bl. a. noggranna medicinska undersökningar av de värnpliktigas fysiska förutsättningar för olika slag av tjänstgöring. För fysiskt särskilt krävande utbildning tas sålunda endast ut de värnpliktiga som är bäst lämpade för denna utbildning. Om en värnpliktig under utbildning ändå anser att han av bl. a. fysiska skäl inte orkar med den har han möjlighet att få sin uttagning till utbildningen prövad hos granskningsnämnden. I många fall kan han således få en för honom bättre lämpad tjänst.

En annan viktig förebyggande roll spelar förbandssjukvården. Ett av förbandssjukvårdens syften är att dagligen kunna fastställa i vilken mån värnpliktiga bör delta i tjänsten. Initiativet till sjukskrivning tas naturligtvis av de värnpliktiga själva. Jag vill härvid också peka på att de värnpliktiga numera skall ha rätt till s. k. egensjukskrivning. Befälet har också ansvar för de värnpliktigas fysiska och psykiska hälsotillstånd. I den mån ansvarigt befäl uppmärksammar att värnpliktiga överskattar sin förmåga att delta i tjänsten ankommer det på befälet att se till att de uppsöker läkare.

Beträffande uppläggningsen av fysiskt krävande övningar har skyddsombuden inom försvarsmakten motsvarande möjlighet som på andra arbetsplatser att ifrågasätta denna, t. ex. i skyddskommittén. I skyddskommittén deltar också värnpliktiga skyddsassistenter som adjungerade ledamöter. De värnpliktiga har också möjlighet att i förbandsnämnden ta upp frågor som bl. a. rör uppläggning av övningar till diskussion.

SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på min fråga och för att jag då förhandlingarna ajournerades nyss på grund av att ett statsråd icke var närvarande fick en liten stunds extra betänketid. Tyvärr måste jag säga, att jag inte fick något riktigt svar på mina frågor. Vad jag efterhört är ju vilka möjligheter skyddsombud eller förbandsnämnd har att medverka till uppläggningsen av övningar och om försvarsministern vill bidra till att sådan medverkan kommer till stånd. Detta har jag icke fått svar på. Vad

---

*Om åtgärder för
att undvika person-
skador vid krigs-
övningar*

försvarsministern redovisar är närmast förebyggande åtgärder som kan vidtas i samband med inskrivningen.

Jag vill som kommentar till svaret också säga, att bakgrunden till att jag ställde min fråga, som försvarsministern mycket riktigt sade, är att en värnpliktig vid K 3 i Skövde för en tid sedan i samband med en övning insjuknade i hjärnhinneinflammation, som fick dödlig utgång. Jag vill i likhet med försvarsministern understryka att jag varken vill eller kan påstå, att sjukdomsfallet har något samband med övningen. Men man kan ändå inte bortse från att det inträffade har väckt stor förstämning i vida kretsar, och av den anledningen anser jag att det är värdefullt att få belyst, huruvida de värnpliktiga vid militära övningar vid vissa förband utsätts för onaturligt hårda påfrestningar. Många anhöriga till värnpliktiga har ställt sig den frågan, och det har under den senaste tiden spritt sig en oro bland anhöriga och även bland värnpliktiga, vilken inte kan vara till gagn för vårt försvar.

Bl. a. är många upprörda över att värnpliktiga efter sjukfrånvaro i samband med övningar tvingas utföra kompletterande tjänstgöring under tid när deras värnpliktiga kamrater är lediga. Jag har varit i kontakt med många värnpliktiga och anhöriga till sådana som omtalat att detta är förhållandet vid ett antal förband. Enligt dessa sagesmän är det en utspridd inställning hos de värnpliktiga att dröja i det längsta med att kontakta läkare för sjukskrivning i samband med övningar, eftersom de då utsätter sig för risken att få genomgå kompletterande utbildning, som förläggs till tid då de annars skulle ha haft ledigt.

Från militärt håll har jag fått något annorlunda uppgifter, men att det förekommer kompletterande utbildning vid vissa tillfällen motsäges ej. Det argument som anförs för att sådan kompletterande utbildning måste insättas är, att de värnpliktiga annars ej har möjligheter att fullfölja det utbildningsprogram som måste genomgåas för att de värnpliktiga skall kunna göras till goda soldater.

Jag har också tagit upp det förhållandet att olycksriskerna vid de värnpliktigas militära övningar är stora, och jag hoppas att försvarsministern är medveten om att det förekommer hårda övningar, som verkligen utsätter de värnpliktiga för kanske ibland onödiga risker. Jag skulle därför vara intresserad av att höra vad försvarsministern har för uppfattning i de frågorna. Anser han att förbandsnämnderna och skyddsombuden bör få vara med vid uppläggningsprogrammen? Det var det frågan gällde, och jag efterlyser ett svar.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Jag har fått två kompletterande frågor, den ena beträffande skyddsarbetets upplägning i försvaret, den andra beträffande systemet med kompletterande utbildning. Jag avser att svara på frågan om skyddsarbetets upplägning först och att i en ytterligare replik komma in på den kompletterande utbildningen.

Det är naturligtvis i detta sammanhang av väsentligt intresse att värnpliktig och annan som fullgör i lag föreskriven tjänstgöring eller som deltar i

*Om åtgärder för
att undvika person-
skador vid krigs-
övningar*

frivillig utbildning inom totalförsvaret enligt arbetsmiljölagen, som trädde i kraft den 1 juli 1978, skall likställas med arbetstagare vid tillämpning av ett flertal av lagens grundläggande stadganden. Kravet på en god arbetsmiljö gäller därmed även rent militära övningar, och de värnpliktigas medverkan i arbetsmiljöarbetet garanteras, även om de fortfarande står utanför den reguljära skyddsorganisationen enligt lagens 6 kap.

Frågor som hänger samman med skyddet mot ohälsa och olycksfall behandlas naturligen i de olika skyddskommittéerna. Härvid är utbildningsverksamheten inom försvarsmakten med ingående organisationer inte undantagen.

Stor vikt måste fästas vid skyddskommittéernas insats i det förebyggande arbetet. Som ett normalt led i detta måste även olika typer av övningar vid förbanden diskuteras från skyddssynpunkt.

Skyddsarbetets inflytande på detta förebyggande arbete är säkerställt genom att arbetsmiljöförordningen föreskriver att skyddsombudet skall ingå i kommittén. Skyddskommitténs sammansättning är i övrigt en avtalsfråga mellan parterna. Hittills har dessa varit helt överens om att kommittén skall adjungera värnpliktiga skyddsassistenter, normalt två stycken, med yttrande- och förslagsrätt. Jag förutsätter att motsvarande kommer att gälla i det nya avtal som parterna f. n. förhandlar om.

Härutöver kan de värnpliktiga ta upp frågor rörande utbildningsverksamheten i förbandsnämnden. Värnpliktsinflytandekommittén kommer inom kort att framlägga förslag bl. a. om de värnpliktigas medverkan i skyddsarbetet.

Försvarsmakten har ett högt utvecklat säkerhetsmedvetande, vilket bl. a. tar sig uttryck i rigorösa säkerhetsföreskrifter för olika former av verksamheten. När olycksfall inträffat är det sällsynt att orsaken varit brister i skyddsföreskrifterna. Skälen har i stället fått sökas i brister rörande tillämpningen. Detta kan i sin tur bero på såväl luckor i kunskaperna som rent slarv, den s. k. mänskliga faktorn.

Mot denna bakgrund är de värnpliktigas medverkan i skyddsarbetet viktig. Huvuddelen av insatserna måste därvid ske i det dagliga arbetet vid de olika utbildningsenheterna. För att detta arbete skall få full effekt krävs ett förtroendefullt förhållande mellan utbildningsbefälet och de värnpliktiga. För det aktiva skyddsarbetet är därför de insatser som under senare år gjorts och som alltjämt görs på ledarskapsområdet av stor vikt. Samarbete är härvid ett allmänt omfattat honnörsord.

SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Försvarsministern säger att han har fått två ytterligare frågor av mig. Jag erkänner gärna att frågan om den kompletterande tjänstgöringen var extra, men i övrigt innehöll mitt anförande ingenting utöver vad min fråga handlade om, nämligen olycksriskerna i samband med övningar.

Tolkar jag försvarsministern rätt här? Vill ni alltså medverka så långt att man kan räkna med att skyddsombud och förbandsnämnder får vara med vid uppläggningsen av övningar? Att skyddsombuden har de lagliga rättigheter

som lästes upp här har jag inte varit tveksam om, utan frågan är om de har möjligheter att vara med och se utbildningsprogrammen före övningarnas påbörjande. Det är det som är viktigt, och det är i det avseendet jag tror att den oro som både de värnpliktiga själva och deras föräldrar och andra anhöriga känner skulle minska om de kunde få försvarsministerns ord på detta.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! På den sista frågan från herr Signell vill jag svara att möjlighet att ta del av utbildningsprogrammen i förväg har skyddsombuden. Om de alltid använder sig av den möjligheten är inte alldeles säkert, men möjligheten har de. I det avseendet tolkar herr Signell mitt svar rätt.

Beträffande den kompletterande utbildningen utfärdades centrala bestämmelser av regeringen 1972, vilka går ut på att kompletterande utbildning på icke schemalagd tid kan ske med värnpliktig som gått miste om vissa delar av sin utbildning. Enligt min mening är det oundvikligt att kompletterande utbildning i vissa fall genomförs för att ta igen övningsmoment som är särskilt viktiga, t. ex. ur säkerhetssynpunkt. Den kompletterande utbildningen förläggs ibland till lördagar.

Jag har förståelse för att det ofta kan vara svårt att genomföra denna utbildning under schemalagda arbetsdagar. Jag anser dock att det bör eftersträvas, så att kompletterande utbildning på lördagar i möjligaste mån undviks:

Sedan de centrala bestämmelserna om kompletterande utbildning utgavs 1972 har frågan om de värnpliktigas fritid – liksom f. ö. fritidsfrågor inom hela samhällssektorn – fått en större tyngd och nu blivit en prioriterad fråga för de värnpliktiga i och med kraven på reglerad arbetstid och 40-timmarsvecka. Det råder också en större medvetenhet i skyddsfrågor, såväl i samhället i dess helhet som hos de värnpliktiga, och härvid har frågan om kompletterande utbildning kopplats till skyddsfrågorna. Även av detta skäl torde det därför vara motiverat att överse och ompröva bestämmelserna för kompletterande utbildning på icke programlagd tid.

SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Jag är tacksam om försvarsministern vill fullfölja detta och se över bestämmelserna för kompletterande utbildning på icke programlagd tid vilken, såsom det påtalas, har upplevts så negativt av de värnpliktiga och som jag tror också kan innebära en viss fara för deras hälsa.

Vårt land har nu begåvats med en ganska pratglad försvarsminister – det händer ju ofta att ni gör uttalanden. Jag såg för ett tag sedan ett sådant uttalande om att värnpliktstiden eventuellt skulle kunna sänkas till fem månader. Jag skulle därför vilja fråga försvarsministern: Tror ni att det skulle medverka till att minska olycksriskerna? I stället säger man på militärt håll att utbildningstiden nu är för kort, att det är för stressigt och att även övningarna påverkas av stressen, eftersom militären är ålagd att genomföra ett visst utbildningsprogram. Detta skall vi emellertid inte klandra den militära ledningen för – det är ju vi politiker som begär att de skall se till att vi får ett starkt försvar.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Uttalandet om fem månaders grundutbildning för vissa kategorier av värnpliktiga gjordes av mig i en diskussion om en bok som heter *Elva åsikter om försvaret*. Det måste ju vara rimligt att om man beställer en sådan bok, får man sedan vara beredd att diskutera innehållet i den boken, och det var vad jag gjorde i det där fallet.

Någon utredning om en så kort utbildningstid föreligger inte, och en sådan kommer heller inte att påbörjas, utan det är en fråga för sittande försvarskommitté att diskutera differentierad utbildningstid för värnpliktiga.

SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Då är det bekräftat att det icke finns någon tanke på att sänka värnpliktstiden. Många värnpliktiga har kanske sett fram mot detta. Men när det gäller utbildning vid de förband vi har talat om, är jag ändå nöjd med svaret att någon sänkning inte är aktuell. Jag tror att det skulle ytterligare öka stressen och göra det ännu besvärligare vid övningarna.

Det var intressant att få den här upplysningen av försvarsministern.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om bärgningen av utländskt fartyg inom militärt skyddsområde

Försvarsministern LARS DE GEER erhöll ordet för att besvara *Wiggo Komstedts* (m) den 15 februari anmälda fråga, 1978/79:349, och anförde:

Herr talman! Wiggo Komstedt har med anledning av att två ryska fartyg gick på grund vid Kivik frågat mig om det är lämpligt att främmande makt själv får handha bärgningen av fartyg i ett militärt skyddsområde och om jag anser att detta kan pågå under obegränsad tid.

Till att börja med vill jag påpeka att den plats där de ryska fartygen grundstötte inte ligger inom något militärt skydds- eller kontrollområde.

Vid grundstötningstillfället fanns inga svenska bärgningsresurser av erforderlig kapacitet tillgängliga. Sovjetiska fartyg gavs därför tillstånd att lämna hjälp till de grundstötta fartygen.

Bärgningsarbetet har kraftigt försvårats på grund av den svåra väderleks-situation som rått ända sedan årsskiftet.

De tillstånd som givits är begränsade till tid och plats. Det som nu gäller löper ut den 31 mars 1979.

WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på min fråga, även om jag tror att Sovjetunionen har större anledning till tacksamhet i det här fallet.

Det är en självklarhet att alla nödställda som finns till havs skall ha hjälp när så erfordras. Det finns heller inte någon erinran mot hjälpen till de två

sovjetiska fartygen och deras besättningar efter grundstötningen utanför Kivikkuskusten sistlidna nyårsnatt. Det som nu upprör människorna och gör dem undrande och förvånade framgår av mina frågor till försvarsministern. Det som sker är nämligen att en hel flotta ryska bogser- och assistansfartyg fortfarande ligger kvar inom detta känsliga område utan att någon större aktivitet utövas. I det aktuella området finns anläggningar – vilket vi hoppas försvarsministern känner till – som kanske inte bör studeras av främmande länder. Det är därför jag anser att det är synnerligen besvärande att de sovjetiska fartygen ligger kvar vecka efter vecka, och av svaret att döma tydligen månad efter månad.

Nu säger försvarsministern att detta inte är något skyddsområde eller kontrollområde. Jag har studerat de kartor som finns över detta område och sett de olika färgerna och betydelseerna av dessa. Detta är kanske inte det mest intressanta området i och för sig, men på Stenshuvud strax ovanför finns radarstationer med bemanning dygnet runt. De kan vara intressanta. Vi har Ravlundafältet, som är ett övningsområde för flera olika förband, strax intill.

Försvarsministern säger i sitt svar att bärgningsarbetet har försvårats kraftigt på grund av väderleksförhållanden. Det är riktigt. Det har varit besvärliga förhållanden på Österlenkusten den här vintern. Men ryssarna hade väldigt brått att ta bort det större fartyget. Jag kan inte se orsaken, bara ställa frågan: Varför? Det tycks inte vara så brått med det mindre bogserfartyget, som nu ligger kvar och bevakas av den ryska flotta jag har beskrivit.

Försvarsministern säger vidare att bärgningstillståndet går ut den 31 mars. Det kommer alltså att ta tre månader. Min följdfråga blir därför: Är försvarsministern nöjd med det förhållandet? Får jag tolka situationen så att försvarsministern är helt tillfreds med att en Warszawapaktsmakt ligger något hundratal meter utanför den svenska kusten med anläggningar av det slag jag här beskrivit?

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Herr Komstedt kan vara övertygad om att jag inte är nöjd med att båtarna ligger kvar. Men det är ett fysiskt faktum att det i Sverige inte finns ett sådant antal bogserbåtar att vare sig den stora eller den lilla båten kunde ha dragits loss. Det har alltså inte funnits några svenska bärgningsföretag med ledig kapacitet som kunnat dra loss båtarna. Det måste i alla fall vara av svenskt intresse att de här båtarna kommer bort så fort som möjligt. De utgör en miljörisk där de ligger, och vi måste försöka få bort dem så fort som möjligt.

När herr Komstedt säger att de får röra sig fritt vill jag påpeka att innan någon båt rör sig ur svensk hamn måste kaptenen sex timmar i förväg anmäla att den skall röra sig och få tillstånd att röra sig innan den får löpa ut. Det är alltså en från svensk sida kontrollerad verksamhet det rör sig om. Kontrollen kostar Sverige pengar, så även därför är det angeläget att vi blir av med båtarna så fort som möjligt.

*Om bärgningen
av utländskt fartyg
inom militärt
skyddsområde*

Vad beträffar herr Komstedts fråga om anledningen till att den mindre båten ligger kvar tror jag det är ett rent fysiskt fenomen att så är fallet. Den ligger nästan på land. Den är svårt nedisad, och utanför ligger ett packishälte. Det har alltså hittills varit praktiskt omöjligt att få loss den.

Slutligen vill jag göra ett påpekande. Enligt det svar som har givits Sovjet i den här frågan har vi bibehållit full handlingsfrihet efter det att nuvarande tillstånd går ut. Vi kan alltså då avböja vidare rätt till bärgning med utländska bogserbåtar.

WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Den uppgift som försvarsministern nu lämnat att antalet bogserfartyg i Sverige inte räckte till är säkert korrekt, men det finns kanske andra lösningar på det problemet. Vi som bor i den berörda bygden och som är försvarsvänner har kanske ändå rätt att reagera mot att bärgningen tar så lång tid. Vi frågar oss om man inte borde ha kompletterat de sovjetiska bärgningsbåtarna med de svenska fartyg som fanns tillgängliga.

När det gäller frågan huruvida de sovjetiska fartygen får röra sig fritt eller inte säger försvarsministern att de måste ha tillstånd, innan de får lämna hamn. Fartygen ligger emellertid mestadels utanför kusten. De besöker strängt taget inte någon hamn. Såvitt jag vet har det bara skett en enda gång, då de gick in för att hämta färskvatten. Vidare var besättningen inkvarterad på hotell Svea i Simrishamn med direktiv att icke lämna hotellet. Detta till trots tog besättningen sig ut till Kivik – således utan tillstånd. Det är ett observandum, herr försvarsminister.

Packisen ligger nu hårt på, säger försvarsministern. Men det gjorde den inte vid det tillfälle då man hade dragit loss den större båten, vilket experterna bedömt vara den svåraste biten av bärgningsarbetet. Den båten bärgades ganska fort, medan den andra båten fortfarande ligger kvar sedan tiden innan packisen fanns.

Vad har de här fartygen för utrustning? Det är en fråga som många människor ställer sig – med all rätt. Vet försvarsministern vilken utrustning de har?

Jag vill också fråga om försvarsministern anser att tre månader är en rimlig tid för bärgning av den mindre båten, när bärgningen av det svåra objektet kunde ske så snabbt.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Jag tycker inte att tre månader i och för sig är en rimlig tid, men med hänsyn till det väder som varit rådande i den här landsändan måste den tiden accepteras.

Det är inte så förfärligt många båtar det gäller – det är f. n. tre bogserbåtar och en fiskebåt. De får bara gå in i Trelleborgs hamn. Med ett enda undantag har de följt av svenska myndigheter utfärdade bestämmelser.

Hela frågan om bärgningsavtal i Östersjön är mycket komplicerad. Sverige har bärgningsavtal bara med Polen. Förhandlingarna om ett gemensamt bärgningsavtal för hela Östersjön har inte kunnat slutföras. Men jag vill

nämna till herr Komstedt att det svenska förslaget vid dessa förhandlingar var att man skulle ha rätt att bärga på annans vatten – givetvis efter anmälan. Vi har alltså i denna fråga levt så som vi önskat lära i det avtal man har förhandlat om och som innebar att makt, som fick fartyg strandat på annans kust, skulle efter anmälan ha rätt att bärga skeppet.

WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Antalet fartyg har varierat, herr försvarsminister. Det har varit ett större antal, och det har varit ett mindre antal. F. n. är det det minsta antal fartyg som det varit någon gång. Det gör också det hela intressant. Varför sätter man inte till alla resurser? Nu är isförhållandena inte svåra inne vid kusten.

Vi är alltså överens om att tre månader inte är en rimlig tid, och då menar jag att man kanske skulle kunna ompröva den frågan och ta upp en diskussion med Sovjetunionen. Man borde inte behöva hålla på med bärgningsarbetet ytterligare en månad. Men jag är övertygad om att man kommer att hålla på med arbetet så länge som tillståndet gäller, oavsett vilken tid man egentligen behöver för bärgningen. Det är regeringens sak att göra vad den anser behöver göras. Vi försvarsvänner anser att förhållandena icke är tillfredsställande.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Det är trots allt så att det från svensk synpunkt är angeläget att få bort den här båten från vår kust, och vi har icke tekniska resurser i Sverige för att klara av den saken. Därför tycker jag att det är motiverat att ryssarna får arbeta med bärgningen så att båten försvinner från vår kust. Det finns anledning att förmoda att de inte håller på längre än vad som är absolut nödvändigt. Jag har påpekat att det givna tillståndet har försetts med sådana bestämmelser att det inte behöver förnyas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Meddelande om interpellationssvar

1978/79:143 om gymnasiestudier kombinerade med elitidrott

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! På grund av resor har jag inte inom föreskriven tid tillfälle att besvara den av Georg Andersson ställda interpellationen om gymnasiestudier kombinerade med elitidrott. Jag har med interpellanten överenskommit att besvara interpellationen den 16 mars.

Tisdagen den
27 februari 1979

*Om högstadiesko-
lornas elevunderlag*

Statsrådet BIRGIT RODHE erhöll ordet för att besvara *Rune Gustavssons* (c) den 16 februari anmälda fråga, 1978/79:361, och anförde:

Herr talman! Rune Gustavsson har frågat mig om jag är beredd att medverka till att statsbidragsreglerna ändras så att det blir möjligt att driva högstadieskolor med mindre elevunderlag än som gäller i dag och till att förslag därom framläggs i så god tid att behandling kan ske under vårriksdagen.

Inom regeringskansliet förbereds f. n. en proposition som skall behandla bl. a. frågan om en flexiblere skolplanering. Därvid kommer högstadieskolornas storlek att tas upp. Propositionen kommer dock sannolikt ej att hinna föreläggas riksdagen i sådan tid att behandling kan ske under vårriksdagen.

RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Jag beklagar att det här synes bli ett ytterligare dröjsmål. Den här frågan är av stor vikt. Bakgrunden till att jag har tagit upp den är två aktuella fall i mitt eget län. Man har där väntat länge på att få ett positivt besked.

Vi ser skolplaneringen som en viktig del av det regionalpolitiska arbetet. Jag hoppas att den tid är förbi då vi planerade stora anonyma skolor, där trivseln inte alltid blev den bästa.

Vi har nu i mitt län reseavstånd som innebär att eleverna får åka upp till 10 mil per dag till och från skolan. Sådana resor är oerhört tröttande, och arbetsdagen för eleverna blir mycket lång.

Jag vill därför fråga statsrådet: Finns det inga möjligheter att forcera det här arbetet så att man kan få fram ett förslag och därmed en behandling och ett beslut under vårriksdagen?

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Jag delar den grundsyn i fråga om de små högstadieskolornas situation som Rune Gustavsson givit uttryck för. Jag känner till de fall i Kronobergs län som är aktuella och som Rune Gustavsson anspelar på. Jag kommer på fredag att besöka Växjö kommun och även Lammhult, som är den ena av de skolor det här gäller, och ingående sätta mig in i de konkreta frågor som just den skolan och därmed Växjö kommun har att ta ställning till. Det finns tyvärr en skrivelse från 1975, om jag är rätt underrättad, från Lammhults kommun i detta ärende. Jag hoppas kunna bidra till att den snart skall bli besvarad.

Emellertid ingår detta, som frågaren också anger, i ett betydligt större sammanhang. Vi har ambitionerna att så snart som möjligt komma fram till en proposition i det ärendet. Det har emellertid visat sig att det problemkomplex det här gäller rymmer betydligt större ekonomiska och administrativa delproblem än man hade förutsett. Det är därför som jag inte med bestämdhet vågar lova att propositionen skall kunna framläggas i så god

tid att behandling kan ske under vårriksdagen. Men eftersom jag finner själva frågorna utomordentligt angelägna, vill jag naturligtvis göra allt vad på mig ankommer för att få fram propositionen så fort som möjligt.

RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag hoppas att statsrådets besök på fredag i Kronobergs län skall ge det resultatet att statsrådet får möjlighet att påverka detta arbete.

Det är riktigt att denna fråga aktualiserades för länge sedan, exempelvis i framställningen från Växjö kommun. Den tidigare regeringen hade inte möjlighet att fatta ett positivt beslut i denna fråga, och det var därför som den tog initiativ till de förändringar som vi nu väntar på.

Än en gång: Jag hoppas att statsrådets besök skall ge ett positivare resultat än det min fråga har givit i dag.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om SJ:s trafikområde med huvudorten Ånge

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att besvara *Håkan Winbergs* (m) den 9 februari anmälda fråga, 1978/79:337, och anförde:

Herr talman! *Håkan Winberg* har med anledning av pressuppgifter om att det finns planer på att slopa det trafikområde inom SJ som har Ånge som huvudort frågat mig vilken grund dessa uppgifter har och om det enligt min mening finns sådana skäl som gör det befogat att över huvud taget överväga en indragning av trafikområdet.

Uppgifterna i pressen om att Ånge trafikområde skall dras in grundar sig inte på något beslut, uttalande eller annat initiativ från SJ:s sida. Enligt vad som framgår av pressuppgifterna har de sin grund i en diskussion inom Statsanställdas förbund om SJ:s totala organisation. Resultatet av denna diskussion har inte presenterats för SJ. I den mån SJ-ledningen finner att de överväganden som gjorts inom Statsanställdas förbund bör föranleda beslut som kräver regeringens eller riksdagens medverkan, förutsätter jag att SJ kommer att presentera ett sådant underlag att regering och riksdag kan göra väl underbyggda bedömningar. Eftersom ett sådant underlag inte har lämnats, vill jag inte uttala mig i frågan.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Ånge kommun i västra Medelpad ligger i det inre stödområdet. Det är en kommun med låg sysselsättningsgrad. Kommunen i allmänhet och centralorten i synnerhet är i hög grad beroende av den verksamhet som olika organ inom samfärdselområdet har lokaliserat dit. I första hand gäller det SJ och postverket.

Vid olika tillfällen och på olika sätt har nödvändigheten av att bevara den statliga verksamheten i Ånge aktualiserats här i riksdagen. Trafikutskottet

*Om åtgärder mot
olaga yrkesmässig
trafik*

har flera gånger – i samband med förslag om ändrad regional organisation av SJ – sagt att regionalpolitiska synpunkter måste vederbörligen beaktas när det gäller SJ:s organisation i Ångeområdet. Riksdagen har ställt sig bakom dessa yttranden. Jag tror inte att trafikutskottet har gjort så markerade uttalanden om regionalpolitiska hänsyn för någon annan plats som just för Ånge. Jag ber kommunikationsministern notera att det är trafikutskottet som har uttalat sig. Det är helt naturligt med tanke på kommunikationsverkens stora betydelse för kommunen.

Varje plan att dra in trafikområdet eller i övrigt reducera SJ:s verksamhet i Ånge förstärker kommunens bekymmer.

Detta är bakgrunden till min fråga.

Nu säger statsrådet i svaret – vilket jag ber att få tacka för – att uppgifterna i pressen inte grundar sig på något beslut, uttalande eller initiativ från SJ:s sida. De har sin grund i förslag från Statsanställdas förbund. Jag må då konstatera att det är märkligt att en facklig organisation som skall företräda de anställda planerar neddragning av verksamhet och bortflyttning av många arbetstillfällen utan att vederbörande företag känner till detta. Det ger mig, herr talman, anledning till en principiell reflexion över det ökande korporativa inslaget i den offentliga verksamheten. I detta fall har det ansvariga affärsdrivande verkets ledning inte kännedom om några planer. Det ansvariga statsrådet känner inte heller till några planer. Men den fackliga organisationen, den – för att citera en tidning – ”självutnämnda utredningsinstansen”, som skall tillvarata de anställdas intressen, föreslår en kraftig neddragning av personalen.

Detta bör noteras – just den motsättning som uppkommit mellan den fackliga organisationens centrala organ och den lokala avdelningen, som har sagt tvärtemot här. Och det är intressant att konstatera detta när fackliga organisationer säger sig arbeta för ökad företagsdemokrati och för ökat inflytande på arbetsplatsen för den anställde.

Detta har nu vållat stor oro bland de anställda och befolkningen. Jag hoppas nu att det inte blir någonting av förslaget utan att det bara är en dålig idé, som kastas i papperskorgen. Vad som i stället behövs är att SJ får satsa på Ånge för framtiden, göra erforderliga investeringar, bygga en vagnverkstad, rusta upp bangården osv. Och jag tillåter mig hoppas på kommunikationsministerns engagemang i den här frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om åtgärder mot olaga yrkesmässig trafik

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att besvara *Bonnie Bernströms* (fp) den 13 februari anmälda fråga, 1978/79:344, och anförde:

Herr talman! Bonnie Bernström har, mot bakgrund av den taxitrafik som bedrivs utan tillstånd, frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att minska olaga yrkesmässig trafik.

---

*Om åtgärder mot
olaga yrkesmässig
trafik*

Olika frågor rörande taxitrafiken övervägs f. n. av taxiutredningen (K 1978:09). Enligt uppgift kommer utredningen också att behandla den olaga trafiken och straffet för denna typ av brott. Utredningen kommer senare i vår att redovisa resultatet av sitt arbete.

För egen del kan jag hålla med Bonnie Bernström om att de påföljder som kan bli aktuella för den här typen av överträdelse ibland inte framstår som tillräckligt kännbara.

Att driva yrkesmässig trafik utan tillstånd eller att bryta mot de bestämmelser som gäller för trafiken kan innebära avsevärda ekonomiska fördelar. Den nuvarande påföljden dagsböter är inte utformad så att den alltid effektivt motverkar ett sådant ekonomiskt motiv.

S. k. svartåkning bedrivs i stor utsträckning av enskilda personer, men det förekommer också i inte obetydlig omfattning svartåkning som utförs av företagare. I det sammanhanget vill jag erinra om det arbete som nu pågår inom justitiedepartementet rörande införandet av ett system med s. k. företagsböter. Arbetet går ut på att underlätta ett kommande ställningstagande till frågan om möjligheterna att använda en sådan form av ekonomiskt verkande sanktioner som alternativ till andra påföljder vid vissa typer av brott. Särskilt har pekats på sådana brott som medför ekonomisk vinning för gärningsmannen. Som exempel på områden där företagsböter skulle kunna ha betydelse har nämnts bl. a. yrkestrafiklagstiftningen.

Jag är alltså väl medveten om de problem som den s. k. svartåkningen utgör inom både taxitrafiken och andra former av yrkesmässig trafik. Åtgärder kommer också att övervägas när taxiutredningens förslag föreligger.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret.

I framför allt de större städerna har taxi fått konkurrens av en olaga yrkesmässig trafik, s. k. svartåkare. Det finns anledning att starkt misstänka att skatter och sociala avgifter inte erläggs av utövarna. Människor som anlitar svartåkare är oftast omedvetna om hur oskyddade de är ur försäkringssynpunkt. Och därtill hävdas det också ofta från fackligt håll att legala taxichaufförer blivit hotade med olika vapen när de försökt utföra mottagarbeställningar.

Straffpålöljden för olaga yrkesverksamhet är låg – så pass låg att den knappast kan ha någon preventiv effekt med tanke på de tjänster som kan göras. Det är också något som kommunikationsministern i sitt svar har instämt i – att det kan behövas en straffskärpning på det här området.

Det har också varit huvudsyftet med min fråga att få höra kommunikationsministerns uppfattning just på den punkten. Jag finner inte anledning att ytterligare kommentera ett svar som jag är nöjd med.

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den
27 februari 1979

*Om forskares till-
träde till arbets-
platser*

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara *Carl-Henrik Hermanssons* (vpk) den 19 januari anmälda interpellation, 1978/79:134, och anförde:

Herr talman! Carl-Henrik Hermansson har frågat mig vilka initiativ regeringen avser att ta för att säkra forskares tillträde till arbetsplatserna.

Som ett resultat av fackliga krav har det statliga stödet till arbetslivsforskningen förstärkts i samband med medbestämmanderätsreformen. Arbetarskyddsfonden har fått vidgade uppgifter, och ett särskilt centrum för arbetslivsforskning har inrättats. Nya forskningstjänster har tillkommit inom högskolan. Betydande insatser görs också genom forskningsanslag, t. ex. från Riksbankens jubileumsfond.

Tillträdet till arbetsplatserna är emellertid också av den största betydelse för arbetslivsforskningens genomförande. I direktiven till nya arbetsrättskommittén angav också min företrädare Ingemund Bengtsson att kommittén borde komma med förslag till åtgärder, för den händelse frågan inte kunde lösas förhandlingsvägen.

Kommittén lade emellertid fram förslag till lagregler under pågående medbestämmandeavtalsförhandlingar mellan SAF, LO och PTK. Även om remissinstanserna vid sin granskning underströk betydelsen av att arbetsplatserna ställs till förfogande för forsknings- och utvecklingsarbete, anfördes från många håll kritiska synpunkter mot kommittéförslaget regler. Flera remissinstanser ansåg också att frågan inte var tillräckligt utredd och menade att man i enlighet med direktiven hade bort avvakta utfallet av avtalsförhandlingarna.

Remissinstanser som företräder forskningen, t. ex. universitets- och högskoleämbetet, avvisade utformningen av kommittéförslaget med motiveringen att arbetslivsforskningen bör ha en självständig ställning i förhållande till såväl arbetsgivare som arbetstagare för att kunna bedrivas på ett för samhället som helhet berikande sätt. Även andra remissinstanser menade att arbetslivsforskningen har vidare aspekter och att den rör flera parter än arbetsgivaren och en viss facklig organisation. I den debatt som har förts under den senaste tiden har också de forskningsetiska frågorna skjutits fram mot bakgrunden att det i många fall är enskilda människor som kommer i blickpunkten för forskningsinsatserna. Det har även visat sig att någon samordning inte har skett med de förslag rörande löntagarorganisationernas inflytande över forskningen i vidare mening som fördes fram av forskningsrådsutredningen.

Enligt min mening måste frågan om arbetslivsforskningen bearbetas vidare för att man skall få en för samhället som helhet tillfredsställande lösning. Det enligt min mening mest naturliga sättet att förfara är det som också Ingemund Bengtsson angav i första hand, nämligen att lösa frågan genom förhandlingar och avtal. Det är f. ö. det synsättet som hela medbestämmanderätsreformen bygger på.

Det är vidare inte bara fråga om en principiell lösning av frågan om

arbetslivsforskningen. Åtskilliga praktiska problem måste klaras ut, inte minst för de fall där forskningen rör flera arbetstagargruppers förhållanden. De bästa förutsättningarna för forskningens genomförande, och därmed också den bästa garantin för att de framtida forskningsresultaten skall kunna omsättas i praktiken, uppnås enligt min mening, om forskningen sker i samförstånd mellan samtliga inblandade parter.

Att under pågående medbestämmandeavtalsförhandlingar mellan SAF, LO och PTK lägga fram ett lagförslag – vilket enligt remissinstanserna behöver överarbetas och samordnas med andra ställningstaganden – skulle enligt min mening vara olyckligt.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag har frågat vilka initiativ regeringen avser att ta för att säkra forskares tillträde till arbetsplatserna. Rolf Wirtén svarar att regeringen inte tänker ta något initiativ alls. Detta är djupt beklagligt.

De skäl för denna passivitet som arbetsmarknadsministern anför – vissa remissinstanser, förhandlingar om ett medbestämmandeavtal osv. – kan enligt min mening inte godtas. Folkpartiregeringens uraktlåtenhetssynder innebär ett direkt ställningstagande för arbetsköparnas intressen. Detta förvånar mig inte särskilt. Det visar än en gång vilka klassers intressen folkpartiet vill skydda.

Rolf Wirtén låtsas i sitt svar – för vilket jag tackar – som om det skulle finnas någon "för samhället som helhet" tillfredsställande lösning av denna fråga. Verkliga förhållandet är ju att olika intressen här står hårt emot varandra. Regeringen hänvisar till att frågan om forskares tillträde till arbetsplatser skall lösas genom förhandlingar och avtal. Det verkliga förhållandet är att man på fackligt håll säger så här: "Nu vet vi att förhandlingsvägen är omöjlig; det finns ingen annan utväg att garantera forskarnas tillträde till arbetsplatserna än att lagstifta." Så står det i LO-tidningen nr 5 år 1979.

Den som säger så är miljöombudsman i Metall. Bakgrunden är ett projekt rörande den nya arbetsmiljölagstiftningen, som arbetarskyddsfonden vill satsa 3,2 milj. kr. på. Ett stort antal företag sade emellertid nej. Man ville inte vara med. Metall plockade då ut två av företagen, ett mindre och ett större, och begärde centrala förhandlingar om rätten för de anställda att låta forskare komma in på arbetsplatsen. Företagen var Parca Norrahammar i Kisa och Atlas Copco i Skara. De sade emellertid under dessa förhandlingar definitivt nej. Forskarna släpps inte in.

Hur kan Rolf Wirtén försöka inbilla allmänheten att frågan om forskares tillträde till arbetsplatsen skall kunna lösas genom förhandlingar, när företagsledningarna intar denna kallhamrade maktposition? Arbetsköparna kan säga nej, därför att de fortfarande har makten i kraft av ägandet till produktionsmedlen.

Detta nejsägeri är ingen nyhet, även om det har tilltagit i styrka under de senaste åren. I min interpellation har jag anfört uppgifter om den enkät som gjorts av Sveriges sociologförbund om handlingsutrymmet för arbetslivs-

---

*Om forskares till-
träde till arbets-
platser*

forskningen. Enkätens resultat gav en skrämmande bild av det som brukar kallas forskningens "frihet". Mer än hälften av forskarna hade personlig erfarenhet av att hindras i sin forskning. Det vanligaste hindret var att man över huvud taget inte släppts in på den arbetsplats vid vilken man tänkt bedriva forskning. 24 % hade vägrats tillträde till arbetsplats. 22 % hade inte fått tillgång till begärda uppgifter. 12 % hade fått sina rapporter censurerade och 11 % hade råkat ut för att rapporterna hemligstämplats. 7 % hade blivit utestängda från arbetsplats på vilken de redan kommit i gång med forskning.

I en presentation av den här undersökningen vid ett symposium om samhällsforskningen och arbetslivet sägs: "Många tror att det endast är en handfull arbetslivsforskare som motarbetats vid genomförandet av sina projekt. Massmedia har endast behandlat den här typen av problem i samband med ett fåtal projekt. Att arbetslivsforskare fritt får bedriva sitt arbete har framställts som regel och fallen av motarbetande som undantag. I verkligheten är det snarare detta första, att arbetslivsforskare fritt får bedriva sitt arbete, som är undantagsfallet."

Svårigheterna för forskarna har ökat mycket dramatiskt under senare år. 74 % av de händelser som anförs i enkäten och som inneburit att forskare förvägrats begärda uppgifter har inträffat under 1975 och 1976, de två sista åren som enkäten omfattar. 64 % av fallen av förbud mot tillträde har inträffat under dessa två år.

Det är, herr talman, mot denna bakgrund man skall se förslaget från nya arbetsrättskommittén om en lagregel, som säger att arbetsgivare skall vara skyldig att låta forskare som bedriver arbetslivsforskning komma in på arbetsplats och vara verksam där i den omfattning som behövs för forskningsuppgiften. Kommittén säger i sitt betänkande: "I dag finns ett rättsligt hinder för att arbetstagersidan skall kunna genomföra forskning på arbetslivets område som den anser vara angelägen, nämligen att arbetsgivaren i kraft av sin rätt att förfoga över arbetsplatsen kan vägra att upplåta arbetsplatsen för visst slags forskning. Detta hinder måste undanröjas genom en uttrycklig lagregel. Först då likställs parterna på den här punkten och forskarna får möjligheter att tillsammans med de anställda och den fackliga organisationen genomföra de forskningsuppgifter som de finner angelägna."

Så långt alltså nya arbetsrättskommitténs betänkande.

Det är också mot denna bakgrund man skall se folkpartiregeringens passivitet och ointresse för frågan om forskares tillträde till arbetsplats. Denna passivitet innebär i verkligheten att man slår vakt om de nuvarande förhållandena, där arbetsköparna kan stoppa och hindra forskning. Och detta är ju tyvärr – jag beklagar det – även innehållet i det svar som Rolf Wirtén lämnat till mig här i dag.

Herr talman! Oavsett regeringens vägran att ta några initiativ kommer riksdagens ledamöter att få ta ställning till denna fråga i samband med behandlingen av vpk-motionen 1978/79:792.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Carl-Henrik Hermansson söker göra gällande att jag inte har något riktigt intresse för den här frågan. Det är ändå att vrida saken snett och att framställa en helt felaktig bild. Självklart menar jag att arbetslivsforskningen är central, och det framgår också av interpellationssvaret, så om detta behöver vi knappast fortsätta att debattera.

Nej, herr Hermansson, detta samtal borde väl mera gälla hur man på bästa sätt skall nå en effektiv och god arbetslivsforskning. Då har jag sagt att initiativ just för dagen inte är aktuella, eftersom vi vet att det pågår förhandlingar som skall eftersträva ett MBL-avtal på det sätt som ju var avsikten när riksdagen stiftade lagen om medbestämmande. Det var ett av målen att man skulle vidareutveckla den lagen med avtal, och jag tror att arbetslivsforskningen är ett av de områden som är särskilt lämpade att eftersträva ett avtal på.

Det är också, som jag nämnde i mitt interpellationssvar, det förstahandsalternativ som den socialdemokratiska regeringen pekade på. Ingemund Bengtssons direktiv säger klart ut att här bör man i första hand eftersträva ett avtal och förhandla sig fram till ett positivt resultat.

Det kan väl också påpekas att när man i ett tidigare skede, under 1978, hade ett avancerat förslag om ett avtal i anslutning till medbestämmandelagen, så fanns det även med synpunkter på hur just arbetslivsforskningen skulle bedrivas. Arbetsmarknadens parter hade där kommit ganska nära varandra.

Jag hoppas alltså fortsättningsvis att det skall vara möjligt att gå till väga på detta sätt, när man tagit upp förhandlingarna, och vi får naturligtvis se vad det leder till. I grunden har jag den uppfattningen att man måste trygga arbetslivsforskningen, och finner man inga andra vägar får man också överväga lagstiftningsvägen. Jag vill inte sticka under stol med det, men det gäller först när man inte längre kommer fram på de här, som jag ser det, lämpligare vägarna.

Detta är inte något ställningstagande till förmån för arbetsgivarintressena, utan vad jag försöker göra är att få fram ett resultat som kan stärka arbetslivsforskningen och skapa ett sådant psykologiskt klimat för verksamheten att båda parter känner det angeläget att driva en omfattande forskning på detta centrala område. Jag tycker också det finns anledning att påpeka att vi i dag har fått till stånd en mycket omfattande arbetslivsforskning i Sverige. Jag har här en förteckning över 24 mycket omfattande projekt som visar hur avancerad denna verksamhet faktiskt är, och där möter man naturligtvis problem. Det hjälper inte om man lagstiftar aldrig så mycket i denna fråga – man kommer ändå att möta svårigheter när det gäller hur arbetslivsforskningen skall bedrivas i de enskilda fallen. Det kommer att vara problem gentemot de enskilda individerna, gentemot facket, gentemot arbetsgivar sidan, och det kommer att framställas propåer från de fria forskargrupperna, som kan känna sig litet förda åt sidan om parterna på arbetsmarknaden skall vara suveräna i denna fråga. Så visst finns det många problem i samband med arbetslivsforskningen, och det är dem vi måste se vidare på och få en

Nr 90

Tisdagen den
27 februari 1979

---

*Om forskares till-
träde till arbets-
platser*

---

*Om forskares till-
träde till arbets-
platser*

helhetslösning på samt, som jag har sagt ett par gånger redan, om möjligt gå fram avtalsvägen för att få lösta.

Carl-Henrik Hermansson hänvisar till en undersökning som skulle vara det helt avgörande dokumentet i denna fråga och som skulle ge den skrämmande bilden av hur det förhåller sig. Jag tycker nog att Carl-Henrik Hermansson, när han nu slickar sig om munnen och citerar ur den, också borde ta fram de rader i undersökningen där man säger att "undersökningen måste tolkas med försiktighet". Det är vad dessa rapportörer själva anser om undersökningen. Man kan då fråga: Vad är det som gör att författarna själva känner sig så osäkra? Ja, det är flera faktorer, men den viktigaste – jag skall nöja mig med den – är att bortfallet är så stort som 37 %, och det visar att det är ett bräckligt underlag.

Därmed har jag inte för ett ögonblick – det vill jag på en gång säga, Carl-Henrik Hermansson – fört problemen åt sidan. Jag är medveten om att de finns här och att vi skall ta tag i dem, men låt oss också ge en någorlunda rättvis beskrivning av hur arbetslivsforskningen bedrivs ute på svenska arbetsplatser i dag. Om Carl-Henrik Hermansson vill anstränga sig litet och ta kontakt med dem som håller på med detta, exempelvis arbetslivscentrum – där jag har varit hela förmiddagen och diskuterat med de forskare som arbetar med detta och som kan detta kanske bättre än några andra i vårt land – får han en helt annan bild än den han försöker framställa här ifrån talarstolen i dag.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag kan försäkra Rolf Wirtén att jag har mycket goda kontakter med en rad forskare vid arbetslivscentrum och även med forskare som är verksamma på andra håll i landet. Det är inte så att det är jag som har gjort den här undersökningen som jag refererade, utan det är en undersökning som Sveriges sociologförbund har utfört, och den har sedan redovisats vid ett symposium och blivit föremål för behandling i fackpressen.

Alla undersökningar av detta slag skall naturligtvis tolkas med försiktighet. Det är dock 63 % av de tillfrågade forskarna som har svarat, och jag tror inte att det är en så förfärligt låg procent om man tänker på hur man måste skicka ut enkätfrågor i ett sådant här fall. Det finns ju inget register över arbetslivsforskare, utan en sådan enkät kommer troligen att nå även personer som icke har sysslat med arbetslivsforskning och som av den anledningen icke svarar. Jag tror alltså att de siffror som jag anförde och som finns med i interpellationen i själva verket är rätt skrämmande.

Jag tycker nog arbetsmarknadsministern kunde medge detta i stället för att försöka tolka bort resultaten av denna undersökning. Det är heller inte så att jag slickat mig om munnen därför att jag har funnit bevis på vilka som fortfarande är maktägare på de svenska arbetsplatserna; snarare borde herr Wirtén med sin politiska åskådning slicka sig om munnen – om man nu skall använda detta litet banala uttryck som han själv införde i debatten – när han finner att kapitalägarna har den avgörande bestämmanderätten. Jag reagerar nog på ett helt motsatt sätt – jag blir snarast ilsken och tycker att detta är

---

*Om forskares till-
träde till arbets-
platser*

någoting man måste ta itu med och även ändra på.

Rolf Wirtén anför en rad hinder för att regeringen nu skall framlägga något förslag om forskarnas tillträde till arbetsplatserna. Jag anser inte att dessa hinder är reella, och jag vidhåller att den position som arbetsmarknadsministern intagit i interpellationssvaret döljer de faktiska förhållandena. Han hänvisar då till förhandlingar som ju startat igen om ett s. k. MBL-avtal, men ett faktum är ju att man från fackligt håll flera gånger har förklarat att man icke längre tror på att denna fråga om forskares tillträde till arbetsplats kan lösas genom förhandlingar och avtal, utan man hänvisar direkt till att en lagstiftning är nödvändig.

Det är också ett faktum att den nya arbetsrättskommittén föreslog lagstiftning. Den tycker inte att man kan nöja sig med förhandlingar och avtal. Den har ingående studerat och diskuterat denna fråga.

Att jag anser att regeringens och arbetsmarknadsministerns ställningstagande är till förmån för arbetsgivarintressen beror på att ingenting händer. Man gör ingenting. Fortfarande finns ut på arbetsplatserna arbetsköparnas rätt att förhindra och stoppa forskning. Det är också vad de gör. Det är inte så att förhållandena på något sätt har blivit ideala. Jag kan ännu en gång åberopa det som jag tog med i mitt första inlägg och som hänvisar till den undersökning som gjorts om den nya arbetsmiljölagstiftningens verkningar och som bl. a. Metall skulle försöka genomföra. Metall får icke in sina forskare på arbetsplatsen.

Vad menar nu Rolf Wirtén konkret att man skall göra för att få till stånd den forskning flera fackförbund vill ha och som arbetarskyddsfonden vill ge pengar till men som arbetsgivarna säger nej till. Vad skall man göra för att få denna viktiga forskning till stånd?

Jag tycker inte att de hinder Rolf Wirtén anför är reella. De har en viss likhet med en obotfärdigs förhinder. Men naturligtvis är det viktiga för både de fackliga organisationerna och forskarna att få reda på arbetsmarknadsministerns och regeringens faktiska och grundläggande uppfattning i denna fråga.

Därför vill jag ställa två kompletterande frågor, som jag tror att det är viktigt att arbetsmarknadsministern också svarar på.

För det första: Vad avser arbetsmarknadsministern att göra när det klart har framgått att förhandlingarna om ett medbestämmandeavtal inte löser frågan om forskares tillträde till arbetsplatsen? Får vi då omedelbart ett förslag till lagstiftning?

För det andra: Vill arbetsmarknadsministern och regeringen att arbetslivsforskarna skall ha tillträde till arbetsplatserna på det sätt som nya arbetsrättskommittén föreslår eller vill de i stället slå vakt om arbetsköparnas nuvarande rätt att hindra forskning?

Det är de avgörande frågorna, och det är dessa frågor som de fackliga organisationerna och forskarna vill ha svar på.

Tisdagen den
27 februari 1979

---

*Om forskares till-
träde till arbets-
platser*

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Bara några ord ytterligare om den undersökning som Carl-Henrik Hermansson refererar till. Det kanske ändå bör sägas till kammaren att denna undersökning gjordes under åren 1972–1976. Det är alltså en ganska gammal undersökning. Den presenterades 1977 och har sedan blivit liggande utan någon större observans. I dag har den fått ett visst uppvaknande, och det är ju bra att arbetslivsforskningsfrågorna diskuteras. I och för sig välkomnar jag detta, men jag tror att man kanske – när man nu talar om att det här håller på att hända någonting fruktansvärt, att forskare stoppas som vill utföra centrala uppgifter för att komma till rätta med svårigheter ute på arbetsplatserna – gör sig, för att uttala sig försiktigt, skyldig till en liten överdrift, vilket jag också framhöll i mitt tidigare anförande.

Jag vill ett ögonblick återvända till den bedömning arbetslivscentrum gör i dag, år 1979. Det står helt klart att man vidhåller den ståndpunkt som man redogjorde för i sitt remissvar med anledning av den nya arbetsrättskommitténs förslag. Även arbetslivscentrum betraktar det alltså som en vinst, om man kan lösa frågan avtalsvägen. Om detta inte är en framkomlig väg får man – som jag sade i mitt tidigare inlägg – använda sig av lagstiftning. Detta blir emellertid aktuellt först i ett senare skede. Det här är också mitt svar på Carl-Henrik Hermanssons fråga nummer ett. Jag menar att man skall gå till väga på detta sätt, eftersom jag tror att saken vinner mest på det. Det är också min avsikt att redovisa denna inställning i den proposition som vi nu under ett antal månader har arbetat intensivt med. Regeringen tänkte meddela att den avser att återkomma till frågan om arbetslivsforskningen. Det är inte på något sätt på det viset att regeringen skjuter frågan ifrån sig. Tvärtom, frågan är angelägen och grundinställningen är klar. Det gäller emellertid att finna den bästa metoden för att nå resultat, och jag tror att den metod som jag här har skisserat och som stöds av arbetslivscentrum är den bättre.

Det är kanske också av intresse att notera att forskare vid arbetslivscentrum ändå har den uppfattningen att resurserna i Sverige när det gäller arbetslivsforskning är ovanligt goda, jämfört med förhållandena i andra länder som Sverige brukar jämföra sig med. Med de egna forskningsprogrammen har man uppenbarligen haft relativt få svårigheter. Visst finns det problem, och dem måste vi försöka komma till rätta med. Men jag tycker inte heller att vi skall svartmåla situationen.

Den andra frågan som Carl-Henrik Hermansson ställde var om forskarna skulle ha rätt att bedriva sin verksamhet eller om man skulle hindra dem. Jag tycker, herr talman, att jag har avgett en mycket klar deklaration om var jag står i denna fråga. Jag menar att man skall göra allt för att seriösa arbetslivsforskare skall kunna bedriva sin verksamhet och att man, när vettiga projekt presenteras, skall eftersträva att de kan genomföras. De hinder som finns skall vi med gemensamma krafter försöka att undanröja. Grundinställningen är, Carl-Henrik Hermansson, mycket klar.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det är ju faktiskt så, herr Wirtén, att forskare som försöker genomföra arbetslivsforskning fortfarande stoppas. Det fall som jag relaterade i mitt första inlägg är ett tydligt bevis på detta. Metall har tvingats gå till centrala förhandlingar. Man har tagit ut två företag, som inte är vilka som helst utan mycket kända företag i vårt land, men man har ändå icke kunnat uppnå något resultat. Detta visar att man snabbt måste göra någonting för att en ändring skall komma till stånd.

Jag undrar vad herr Wirtén i detta fall vill rekommendera Metall. Vad skall Metall göra? Skall man driva kravet på lagstiftning, som man gör, eller skall man bara vänta och låta företagen säga nej till en seriös forskning rörande arbetsmiljön? Jag tror nämligen inte att någon kan påstå att detta icke var ett seriöst projekt. Jag noterar emellertid arbetsmarknadsministerns svar på mina bägge frågor. Det ena svaret var att om förhandlingar inte ger resultat kommer han att snabbt lägga fram ett förslag till lagstiftning. Jag tror att den sittande arbetsmarknadsministern kommer att tvingas till det – om det nu blir herr Wirtén eller någon annan får vi se.

Även svaret på den andra frågan kan jag notera såsom positivt – att man måste göra allt för att seriösa forskare skall få komma in på arbetsplatserna. Det är naturligtvis ett allmänt och runt uttalande, det behöver preciseras ytterligare. Min inställning är att när forskare har stöd av den centrala fackliga organisationen eller av lokal facklig organisation skall arbetsköparen icke ha rätt att vägra tillträde till arbetsplatsen för forskning.

Men vad skall Metall göra i dag? Den frågan svarade herr Wirtén inte på. Man kan inte genomföra projekt rörande verkningarna av den nya arbetsmiljölagen. Vad vill herr Wirtén rekommendera Metall att göra?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om fördelningen av statliga medel för information och utbildning med anledning av medbestämmandelagen

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara *Sten Svenssons* (m) den 8 februari anmälda fråga, 1978/79:335, och anförde:

Herr talman! Sten Svensson har frågat mig om fördelningen för innevarande budgetår av bidraget till information och utbildning med anledning av medbestämmandelagen kommer att korrigeras så att arbetsgivarorganisationerna får 20 % av detta bidrag i stället för de drygt 12,5 % de nu får enligt regeringsbeslut.

Sten Svensson menar att arbetsmarknadsutskottet i sitt betänkande med anledning av 1978 års budgetproposition fastställt att arbetsgivarorganisationerna skall ha 20 % av bidraget och att regeringens beslut om fördelning därmed skulle stå i strid med riksdagens beslut i frågan.

I arbetsmarknadsutskottets betänkande sägs: "För detta ändamål beräknas

Nr 90

Tisdagen den
27 februari 1979

---

*Om fördelningen
av statliga medel
för information
och utbildning med
anledning av med-
bestämmandelagen*

*Om fördelningen
av statliga medel
för information
och utbildning med
anledning av med-
bestämmandelagen*

103 milj. kr., en ökning med 28 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetår. F. n. utgår en femtedel av beloppet till arbetsgivarorganisationer.”

Bortsett från behandlingen av en socialdemokratisk motion om att bidraget till arbetsgivarorganisationerna skulle upphöra helt är fördelningen i övrigt inte omnämnd i utskottets betänkande.

Utskottet och därmed riksdagen har således inte tagit ställning till hur dessa medel skall fördelas. Utskottet konstaterade endast att fördelningen under budgetåret 1977/78 var sådan att arbetsgivarorganisationerna fick 20 % av medlen.

Fördelningen har följaktligen inte skett i strid mot riksdagens beslut och regeringen har inte heller några planer på att ändra sitt beslut i frågan.

Jag vill i detta sammanhang passa på att nämna varför regeringen för innevarande budgetår fördelat bidraget så att arbetsgivarorganisationernas andel av medlen minskade till drygt 12,5 %.

Den fördelning, 80 %–20 %, som tillämpades för de första åren grundades på en bedömning av parternas behov av att informera om den nya lagen. En så genomgripande lagstiftning förutsatte, för att få avsedd verkan, att statsmakterna ekonomiskt stöttade arbetsmarknadsparterna när de skulle informera och utbilda de sina om lagens effekter i arbetslivet. Dessa insatser får nu huvudsakligen anses genomförda. För att medbestämmande i arbetslivet skall bli en realitet krävs vidare att de fackliga förtroendemännen får vidgade kunskaper om bl. a. företags ekonomi, företagsledning, personaladministration och arbetsorganisation. Utbildningsbehovet på den fackliga sidan motsvaras således inte av ett liknande behov på arbetsgivarsidan.

Vad jag nu sagt samt det faktum att omsättningen av arbetsgivarföreträdare också är väsentligt lägre än den är för de fackliga förtroendemännen innebär enligt min mening att den fördelning som gjorts för innevarande budgetår väl avspeglar de behov som finns på arbetsplatserna runt om i landet. Detta beläggs också av att arbetsgivarorganisationerna, om de fått 20 % av medlen för innevarande budgetår, skulle fått drygt 6 milj. kr. mer än de begärt och planerat insatser för.

· STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga. Jag har utgått från att riksdagsbeslutet med anledning av det betänkande från arbetsmarknadsutskottet som arbetsmarknadsministern nyss citerade ur är det som skall reglera den nuvarande fördelningen. I vart fall måste enligt min mening redovisningen i betänkandet ligga till grund för regeringens verkställande av riksdagsbeslutet. Enligt min tolkning av riksdagsbeslutet innebär detta en fördelning där arbetsgivarsidan skall få 20,6 milj. kr. – icke 13 milj. kr., som anges i regleringsbrevet. Jag kan inte finna att någon annan tolkning är rimlig med åberopande av den redovisning som görs i arbetsmarknadsutskottets betänkande.

Kammaren fattade sitt beslut om storleken av anslaget till de två berörda parterna med ledning av de upplysningar som lämnas i betänkandet. På vilka

Tisdagen den
27 februari 1979

*Om fördelningen
av statliga medel
för information
och utbildning med
anledning av med-
bestämmandelagen*

andra grunder, herr Wirtén, skall vi här i kammaren kunna bedöma hur stort anslaget skall vara för parterna?

Nu har arbetsmarknadsministern i sitt svar velat hävda en annan tolkning, och jag vill då ställa en följdfråga: Anser inte arbetsmarknadsministern att det är rimligt, med tanke på balansen mellan parterna, med en sådan fördelning som anges i betänkandet, dvs. proportionen 80-20?

Arbetsmarknadsministern vill som belägg för sin uppfattning anföra att arbetsgivarorganisationerna inte har velat ta ut hela sin andel av anslaget och att de inte har planerat insatser för högre belopp. Jag menar att det inte är något skäl för att trappa ned anslaget att dessa organisationer inte just nu har velat förbruka hela sitt anslag. Verksamheten kan ju växla från tid till annan, och vi vet att det förestår nya uppgifter i samband med att man skall genomföra de kommande medbestämmandeavtalen. Jag menar att detta inte är något skäl för att plussa på ännu mer på motpartens anslag. Har inte arbetsmarknadsministern övervägt alternativet att i stället spara de eventuella överskottsmedlen?

Jag vill slutligen fråga om arbetsmarknadsministerns handlande är ett uttryck för statens neutralitet i förhållande till de två berörda arbetsmarknadsparterna och att detta speglar en realistisk balans mellan dessa.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jag har i mitt svar redovisat utvecklingen i denna fråga, nämligen att man hade ett ingångsbehov när medbestämmandelagen antogs som var mycket större på arbetsgivarsidan och att man på det sätt som jag redovisat i svaret har ett något minskat behov i dag. Det är dessa förhållanden som har motiverat den fördelning som föreligger. Jag vill ändå poängtera att man på arbetsgivarsidan har fått mer än man har begärt. Det har alltså skett en generös behandling såväl av arbetstagar- som av arbetsgivarsidan i den här frågan.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Men är det ett skäl för att ytterligare öka anslaget till den ena sidan att motsidan inte har velat förbruka det totala utrymmet? Jag konstaterar ånyo att det underlag som kammaren hade för sitt beslut var den redovisning som gjordes i det aktuella betänkandet. Det angavs där att anslaget vid det tillfället fördelades enligt en viss princip, och enligt denna kunde man bedöma vilka belopp som vardera parten skulle komma att få. Det gjordes i betänkandet inte någon annan hänvisning än till medbestämmandelagen. Det förekommer således inte i betänkandet någon antydning om att någon annan författning eller lag skulle kunna vara tillämplig i detta sammanhang.

Hur skall den person utanför riksdagen som skall ta reda på vilka regler som riksdagen har uttalat sig för kunna göra någon annan tolkning än den jag har gjort på denna punkt? Jag vidhåller verkligen att min tolkning måste vara vägledande för verkställandet av riksdagsbeslutet. Jag måste nu konstatera att det inte finns något i utskottets skrivning som tyder på att de aktuella

*Om fördelningen
av statliga medel
för information
och utbildning med
anledning av med-
bestämmandelagen*

medlen skulle fördelas på annat sätt än vad jag angivit. Jag vill än en gång fråga: Varför ger man denna upplysning i betänkandet, om det inte är för att vi här i kammaren skall kunna bedöma hur fördelningen av det aktuella anslaget skall ske?

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! De principiella grunderna för fördelningen av de här pengarna är fastlagda i propositionen 1975/76:182.

Beträffande låsningen i arbetsmarknadsutskottet, som Sten Svensson hänvisar till, så tolkar han nog in mer än vad jag menar att han har rätt att göra. Det finns inte mer att läsa ut ur det betänkandet än vad jag har redovisat i svaret.

Får jag slutligen, herr talman, bara hänvisa till att den senaste fördelningen innebar att arbetsgivarsidan fick 90 % av vad man begärt, medan löntagarorganisationen fick 78 % av vad man begärt. Det är alltså, om man tar hänsyn till dessa siffror, en förmånsbehandling av arbetsgivarsidan.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag konstaterar att arbetsmarknadsministern anser att den fördelning som nu har skett är ett uttryck för regeringens bedömning av balansen mellan arbetsmarknadens parter. Jag har hävdat en rakt motsatt uppfattning. Jag anser att man skulle fullfölja den praxis som man tidigare har tillämpat, dvs. 80 % resp. 20 %. Skall man ändra på denna praxis, bör vi här i riksdagen få tillfälle att uttrycka en mening härom. Det har ju inte varit möjligt att ens motionsvägen medverka till en annan fördelning än den som har redovisats i betänkandet.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Bedömningen är gjord i enlighet med den grundproposition som jag hänvisade till och det behov som man anser föreligger för dagen, och det tycker jag är den riktiga handläggningen av denna fråga.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Får jag slutligen fråga arbetsmarknadsministern: Är den redovisning som statsrådet har lämnat med anledning av min fråga ett uttryck för den neutralitet som skall känneteckna staten i förhållande till arbetsmarknadens parter?

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den
27 februari 1979

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara *Pär Granstedts* (c) den 12 februari anmälda fråga, 1978/79:339, och anförde:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ till omprövning av den regel som säger att en sysselsatt vid ett beredskapsarbete kan förlora arbetet vid mer än åtta dagars sjukfrånvaro.

Den regel som Pär Granstedt återoppar står i AMS anvisningar för beredskapsarbeten. Såvitt jag känner till tillämpas denna regel inte strikt. Arbetsförmedlingen kan alltid anpassa tillämpningen efter vad den finner lämpligt i det enskilda fallet.

Ett beredskapsarbete är ingen fast anställning och kan inte ge samma trygghet som en sådan. Det skall ge tillfällig men ändå meningsfull sysselsättning för arbetslösa i väntan på stadigvarande arbete.

När ett beredskapsarbete har startats ankommer det på arbetsförmedlingen att se till att platserna kan utnyttjas av de arbetslösa som bäst behöver dem. Förmedlingen tar då hänsyn till de arbetslösas försörjningssituation och arbetslöshetstidens längd. Om en beredskapsarbetare blir sjuk och inte väntas återvända inom kort, kan det ibland vara rimligt att någon annan får utnyttja platsen. Den som har lämnat ett beredskapsarbete och senare på nytt söker sig till samma arbete ges förträde, såvida inte någon annan sökande har klart större behov av platsen.

Det viktigaste i det nuvarande konjunkturläget är att hjälpa de arbetslösa – antingen de har beredskapsarbete eller inte – att få del av det ökande antalet lediga jobb på den öppna marknaden.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber arr få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga.

Låt mig först säga att när det gäller de mera allmänna uttalanden som arbetsmarknadsministern gör i svaret så instämmer jag med arbetsmarknadsministern.

Bakgrunden till denna fråga var tidningsuppgifter om människor som hade drabbats av den här regeln i anvisningar för beredskapsarbete. De upplevde en stor otrygghet. Det gavs exempel på att personer hade gått tillbaka till sitt arbete innan de egentligen varit riktigt friska för att inte riskera att förlora det beredskapsarbete de hade fått. Om dessa uppgifter är riktiga – och jag har ingen anledning att betvivla dem – tyder det på en alltför strikt tillämpning av AMS anvisningar för beredskapsarbete.

Det som sägs i svaret om att man kan anpassa tillämpningen efter vad man finner lämpligt i det enskilda fallet tolkar jag så att enligt arbetsmarknadsministerns mening den här regeln inte skall tillämpas på sådant sätt att enskilda människor upplever sin situation som otrygg – kanske t. o. m. så otrygg att man bryter upp från en sjukbädd och går till arbetet för att få behålla det.

Vi bör ha klart för oss att många av de beredskapsarbetande kanske har en

---

*Om följderna av
sjukfrånvaro vid
beredskapsarbete*

*Om följderna av
sjukfrånvaro vid
beredskapsarbete*

ganska lång arbetslöshetstid bakom sig och att många av dem känner stor ovisshet om möjligheterna att omedelbart få ett jobb på den vanliga arbetsmarknaden. De är naturligtvis då oerhört angelägna om att kunna behålla det beredskapsarbete som de så småningom har fått.

Mot bakgrund av att tillämpningen faktiskt kan vålla stora problem för enskilda människor vill jag än en gång fråga arbetsmarknadsministern, om det inte finns anledning att se över anvisningarna och det sätt varpå de enligt de här uppgifterna tillämpas i enskilda fall.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jag tror det lämpligaste sättet att svara på Pär Granstedts fråga är att direkt citera ur de anvisningar som gäller i det här fallet. Där står det så här: Är en anvisad frånvarande från arbetet på grund av sjukdom mer än 8 dagar i följd, skall arbetsledaren anmäla detta till arbetsförmedlingen. Eventuellt skall ersättare anvisas.

Vad det gäller är att en längre tids sjukdom skall anmälas till förmedlaren, och förmedlaren skall då i vanlig ordning överväga vad som går att göra i det aktuella fallet. Lagen om anställningstrygghet gäller ju inte beredskapsarbete; det känner Pär Granstedt väl till. Det vore f. ö. omöjligt att tillämpa det systemet i det fall det här är fråga om, dvs. när det gäller att ge arbetslösa vettig sysselsättning. Man måste alltså ha den här flexibiliteten, med möjlighet att pröva om ett beredskapsarbete inte skall utnyttjas, om den som i första varvet har fått det inte kan utföra arbetet på grund av sjukdom. En anmälan skall alltså göras och därefter skall förmedlaren företa en prövning av huruvida någon åtgärd skall vidtas eller inte. Det finns också – och det vill jag gärna stryka under, herr talman – olika former och olika typer av beredskapsarbete. Somliga kräver att en person finns på plats. Man har t. ex. startat ett beredskapsarbete som måste rulla den angivna tiden, och om då någon är frånvarande, går det inte för en större grupp människor att utföra arbetet. I ett sådant läge är förmedlaren naturligtvis tvungen att se till att någon annan går in och gör det aktuella jobbet. Men då har man naturligtvis också möjlighet att se till den som har blivit sjuk och undersöka dennes situation för sig samt överväga andra alternativ när tillfrisknandet har skett.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt att de möjligheter finns som arbetsmarknadsministern här pekar på.

Men problemet är det sätt på vilket systemet tycks fungera i praktiken, vilket av många enskilda människor upplevs leda till allvarlig otrygghet och i vissa fall t. o. m. tycks kunna få så långtgående konsekvenser som dem jag har beskrivit här.

Då måste det ju – eftersom jag förmodar att vi är eniga om att det inte skall fungera så för enskilda människor – vara något fel. Om felet inte ligger i anvisningarna, ligger det i tillämpningen av anvisningarna. Jag är inte tillräckligt sakkunnig för att kunna bedöma exakt vilket som är felet.

Bakgrunden till min fråga är alltså en undran, om det ändå inte finns

anledning att se över anvisningarna och deras tillämpning. Vår utgångspunkt måste ändå vara, inte vad som står på pappret, utan hur det som står där påverkar enskilda människors situation i konkreta fall. Där tror jag, som sagt, att vi kan enas om att det gäller att slå vakt om tryggheten också för de människor som är sysselsatta med beredskapsarbeten. För dem kan det vara lika hårt att förlora ett beredskapsarbete som för en annan människa att förlora ett fast arbete.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! De människor som sysselsätts genom beredskapsarbeten har naturligtvis en allmänt svår situation. Det är människor som råkat ut för arbetslöshet och som samhället går in för att hjälpa till någon verksamhet. Jag tror man skall ha klart för sig att den här osäkerheten finns inbyggd i själva systemet. Människor som har blivit arbetslösa har inte någon inre trygghet. Men de anvisningar som gäller tycker jag är helt klara. Tillämpas de på det sätt jag angivit i mitt svar kan jag inte se att det finns skäl till någon omprövning av reglerna. De förefaller mig vara riktiga med hänsynstagande till både beredskapsarbetenas fortdrivande och de enskilda individernas trygghet – så långt de nu kan uppnå trygghet i den situation de befinner sig i.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Om reglerna, som arbetsmarknadsministern säger, är fullt tillfredsställande – det är möjligt att man kan anse det – måste det vara tillämpningen man bör se över. Det har i praktiken redovisats att människor kan försättas i en sådan situation att de inte vågar stanna hemma så lång tid på grund av sjukdom som skulle vara motiverad av medicinska skäl. Som jag sagt tidigare: Är det inte reglerna det är fel på så är det tillämpningen. Det som måste vara det viktiga för oss är hur detta slår för de enskilda människorna. Det måste vara vår utgångspunkt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Meddelande om interpellationssvar

1978/79:135 om statens medverkan till utvecklingen av svensk bilindustri

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! På grund av särskilda arbetsuppgifter har jag inte möjlighet att inom föreskriven tid besvara Per Bergmans interpellation om statens medverkan till utvecklingen av svensk bilindustri. Svar kommer att lämnas den 2 mars.

Tisdagen den
27 februari 1979

*Om malmunder-
sökning i Bäckegruvan*

§ 15 Om malmundersökning i Bäckegruvan

Industriministern ERIK HUSS erhöll ordet för att besvara *Thure Jadestigs* (s) den 15 februari anmälda fråga, 1978/79:356, och anförde:

Herr talman! Thure Jadestig har frågat mig – mot bakgrund av att nämnden för statens gruvegendom har förklarat sig intresserad av att följa upp en ansökan från Fagersta AB om ekonomisk medverkan för en malmundersökning i Bäckegruvan – när jag avser besluta i ärendet.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1979/80 angav nämnden för statens gruvegendom att diskussioner fördes om ett eventuellt statligt deltagande i ett projekt i Riddarhyttan. Några planer för projektet fanns dock inte vid den tidpunkt då anslagsframställningen ingavs till regeringen. I en till industridepartementet den 22 januari 1979 inkommen skrivelse hemställer nämnden om ytterligare 5 milj. kr. för budgetåret 1979/80 för att genomföra en djupundersökning i prospekteringssyfte i Bäckegruvan i Riddarhytteområdet. Undersökningen skulle starta omkring den 1 juli i år och därefter pågå under tre år. Den totala kostnaden beräknas till 15 milj. kr. Projektet har anmälts i mellansvenska gruvdelegationen. Nämndens medverkan förutsätter att ett avtal kan slutas med de nuvarande ägarna, Fagersta AB och Sandvik AB, om fördelningen av eventuella nyfynd. Nämnden bedömer det som sannolikt att ett avtal kan komma till stånd inom kort.

Under förutsättning att ett avtal kommer till stånd är jag för egen del positiv till att undersökningen genomförs. Enligt min uppfattning finns det möjligheter att genom omprioriteringar bestrida kostnaderna för projektet utan att ytterligare medel skall behöva tillföras nämndens ordinarie anslag. Jag avser därför att förorda en sådan lösning. Med hänsyn till behovet av planering för berörda parter kommer beslut att fattas inom kort.

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för det positiva svar som han här har delgivit mig. Det är mycket glädjande att statsmakten sålunda ställer upp på de villkor som företaget självt vid olika tillfällen anförts som nödvändiga för att det här projektet skall komma till stånd.

Nämnden för statens gruvegendomar förutsätter alltså att avtal skall slutas med de nuvarande ägarna, Fagersta AB och Sandvik AB, om fördelningen av eventuella nya fynd. Jag utgår ifrån att de berörda företagen kommer att vara positiva och att avtalet mycket snart kommer till stånd. Det skulle för den aktuella bygden betyda väldigt mycket att få en framtidstro.

Jag tackar statsrådet än en gång för svaret och hoppas på hans medverkan också när det gäller att snabbt få avtalet till stånd så att det här projektet kan förverkligas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16 Om svenska rederiers fartygsbeställningar från utländska varv

Nr 90

Tisdagen den
27 februari 1979

Industriministern ERIK HUSS erhöll ordet för att besvara *Rolf Hagels* (apk) den 26 februari anmälda fråga, 1978/79:365, och anförde:

Herr talman! Rolf Hagel har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta för att förhindra att svenska rederier fortsätter att undergräva den svenska varvsindustrins existensmöjligheter.

Inledningsvis vill jag framhålla att jag inte delar den uppfattning som Rolf Hagel ger uttryck åt i frågan. Företag i det här landet har frihet att själva bestämma vem de skall köpa sina varor av. Sverige har dessutom internationella åtaganden, som inte ger utrymme för någon styrning av företagens inköp av det slag som Rolf Hagel synes vara ute efter.

Sedan år 1977 utgår statligt stöd till svenska rederier, som beställer fartyg hos svenskt varvsföretag. Stödet lämnas enligt förordningen (1977:500) om statligt stöd till beställare av fartyg som kreditgaranti eller som lån.

Riksdagen har genom beslut den 19 december i fjol (prop. 1978/79:49, NU 1978/79:17, rskr 1978/79:115) fastställt en ram om 5 725 milj. kr. för kreditgarantier till fartygsbeställare. Vidare har anvisats 2 150 milj. kr. för statliga lån till fartygsbeställare att användas vid beställning hos svenska varv.

Beställarstödet har hittills medfört att svenska rederier beställt ett sextiotal fartyg vid svenska varv och att order på fartyg vid varven som lämnats före den 1 juli 1978 har kunnat fullföljas.

Till sist vill jag påpeka att jag inte har någon formell möjlighet att ingripa mot beslut av svenska rederiföretag.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min fråga. Av svaret framgår att herr Huss inte delar min uppfattning. Jag antar att herr Huss avser det avsnitt i min fråga där jag säger att "svenska rederier fortsätter att undergräva den svenska varvsindustrins existensmöjligheter". För det kan väl ändå inte vara så att herr Huss är ovetande om förspelet till den svenska varvsindustrins situation. Det kan inte vara så att herr Huss är ovetande om det spel som Broströms, Thordéns och Saléns har spelat när det gäller att begränsa varvens möjligheter att föra en framsynt politik och utveckla nya produkter inom svensk varvsindustri. Det kan inte vara någon hemlighet för herr Huss att åtskilliga miljoner, ja miljarder kronor som tjänats ihop av svenska varvsarbetare har förts ut till andra länder för att investeras i varv, som har haft som syfte att konkurrera med den svenska varvsindustrin. Herr Huss kan heller inte vara ovetande om att vinster från den svenska varvsindustrin har förts ut ur det här landet i form av fartyg. Det kan alltså inte vara det förgångna som vi är oense om, utan det måste i så fall vara framtiden. Det gör mig också litet förvånad.

Föregående år var nämligen ett mycket besvärligt år för svensk varvsindustri – liksom året dessförinnan. Ni företog nedskärning efter nedskärning.

Om svenska rederiers fartygsbeställningar från utländska varv

*Om svenska redere-
riers fartygsbeställ-
ningar från utländska
varv*

Varvsarbetare efter varvsarbetare förlorade sitt arbete. Maskiner lades i malpåse, och mängder av erfarenheter från varvsindustrin utnyttjades inte på det sätt som skulle ha kunnat göras.

Under den perioden fortsatte svenska redare att förlägga sina beställningar utanför landets gränser. Inte mindre än 150 000 bruttoton byggdes av svenska redare på utländska varv, samtidigt som varvsarbetare i vårt land fick lämna sina arbetsplatser.

Under de två senaste åren har det ideligen framhållits för Sveriges lönarbetare: Ni måste visa återhållsamhet – återhållsamhet med lönekraven och återhållsamhet när det gäller den sociala sektorns expansion, osv. Och allt detta för att det skall skapas förutsättningar för exportindustrin att i sin tur skapa nya arbeten i vårt eget land. Under denna tid, när alla andra fått dra åt svångremmen för att använda ett bekant begrepp, fortsatte redarna att placera fartygsbeställningar utanför landets gränser. Då undrar jag om man inte har rätt att ställa frågan: Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att få redarna att spela samma roll som man ålägger de arbetande människorna i landet, dvs. förlägga beställningarna till det egna landet?

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Det borde inte vara obekant för herr Hagel att de svenska rederiernas problem generellt sett inte är att deras ekonomiska resultat är över hövan gott utan det motsatta, att deras resultat är dåligt. Det är en bakgrund till det i och för sig ganska naturliga förhållandet att man försöker placera sina order på ett sätt som är förmånligt. De svenska statsmakterna – det här är ju inte en fråga för enbart regeringen utan för regering och riksdag – försöker få svenska redare att placera order på svenska varv genom det beställarstöd som numera utgår med 25 %. Den dystra sanningen är att svenska varv trots detta stora stöd ofta icke är konkurrenskraftiga, ibland långt ifrån konkurrenskraftiga. Verkligheten är att det internationellt råder en mycket stor överkapacitet på varvsfronten framför allt när det gäller stora fartyg. Svenska varvs självkostnader är så betydande att man trots detta stöd får se många order gå de svenska varven förbi. Samtidigt kan dock också konstateras att svenska redare, däribland de som namnges i frågan, har placerat order på de svenska varven.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Det förekommer i detta sammanhang två slags argumentation. Den ena går ut på att de svenska varven skulle bygga fartygen dyrare, underförstått att de svenska varvsarbetarna har för bra betalt i jämförelse med sina kolleger i andra länder. Den framskyftar i vad Erik Huss säger här och den återkommer också i Stena Olssons argumentation för att beställningarna inte skall göras i vårt land.

Den andra argumentationen återfinns också hos Stena Olsson, och den är följande. Nu har vi på er inrådan skurit ned den svenska varvskapaciteten. Den trepartiregering vi hade före folkpartiregeringen fick en klapp på axeln på grund av att den mycket snällt hade anpassat sig till de krav som EG ställde

när det gällde världens varvskapacitet. Kapaciteten skars alltså ned i Sverige och det har vi fått beröm för, men det är varvsarbetarna som fått betala det och blivit av med sina arbeten. Men nu används också dessa förhållanden, att vi har en lägre kapacitet i Sverige, som argument för att lägga fartygsbeställningar i andra länder. Jag undrar: Vart leder denna argumentation? Vad blir nästa steg? För kapaciteten kommer naturligtvis att skäras ned ytterligare med den finje som redarkapitalet här följer, och det kommer i sin tur att bli ett ytterligare argument för att förlägga ytterligare verksamhet till andra länder. Resultatet blir att man för att redarna skall tjäna mera pengar helt bryter ned den gamla fina varvskultur som vårt land har haft.

Det är i och för sig inte någon överraskning för mig att regeringen inte är villig att vidta några åtgärder mot redarna i detta avseende och inte heller att det inte finns så stora möjligheter att göra det enligt svensk lagstiftning. Men jag vill ändå med denna fråga illustrera situationen. Till lönarbetarna kan man säga: Dra åt svångremmen för att gynna exportindustrin! Men redarna kan man inte göra någonting åt när de berövar svenska varvsarbetare arbetstillfällena. Det är en god illustration av folkpartiets Sverige.

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talmän! Jag undrar om herr Hagel inte har märkt att den kritik som från nästan alla håll i Sverige riktas mot de beslut som fattats om varven inte går ut på att vi har gjort för litet utan på att vi har gjort för mycket. Den kritiken kommer från många landsändar utanför storvarvslänen.

Låt mig vidare konstatera att det problem som varven kämpar med icke är ondskefulla rederier eller regeringar – det må vara den socialdemokratiska regering som inledde nedskärningarna, den trepartiregering som fortsatte att skära ned eller den folkpartiregering som ytterligare har skurit ned – utan en svår verklighet.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Om regeringen är ondskefull eller inte vill jag inte yttra mig om. Däremot har det funnits en mycket stark vilja att anpassa sig till de krav som EG har rest.

Låt mig, eftersom herr Huss ger sken av att regeringen har gjort så mycket att den har fått kritik för att ha gjort för mycket, ställa frågan: Har herr Huss undgått att upptäcka att det i den stad där vi båda bor i dag bara finns kvar ett enda nybyggnadsvarv? Vi hade tidigare tre varv som brukade toppa listan över dem som byggde mest i världen. Detta är alltså vad som har skett. Varken Göteborgs varvsarbetare eller andra varvsarbetare i detta land känner att deras trygghet har blivit större. Vi har tvärtom kunnat konstatera att företag efter företag har fått övertas av staten och därigenom i princip lagts ned. Redarna har i huvudsak kommit skadeslösa från det, och skattebetalarna har fått betala fiolerna.

Tisdagen den
27 februari 1979

*Om svenska redere-
riers fartygsbeställ-
ningar från utländs-
ka varv*

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Det är ett mycket beklagligt faktum som Rolf Hagel syftar på – det kan vi vara ense om. Vi borde också kunna vara ense om att det beklagliga faktum att vi nu bara har ett storvarv kvar i Göteborg har sin orsak i hårda realiteter, trots oerhörda satsningar i skilda former från de svenska statsmakterna, bl. a. i form av beställarstöd till redarna.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Vi är ense om orsaken till att vi har hamnat i denna situation – därför vill jag inte ge Erik Huss sista ordet.

Jag påstår att orsaken till att vi har hamnat i denna situation är att vi har anpassat svensk varvsindustri till monopolens och EG:s önskemål. Och när svensk varvskapacitet har skurits ned så att den inte längre är konkurrenskraftig i världen kommer de som har haft intresse av denna utveckling att vara ensamma på marknaden – det är problemet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 17 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1978/79:93 till utbildningsutskottet

1978/79:104 till näringsutskottet

1978/79:106 till skatteutskottet

§ 18 Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkanden 1978/79:20 och 21

Finansutskottets betänkande 1978/79:20

Skatteutskottets betänkanden 1978/79:22–29

Justitieutskottets betänkanden 1978/79:18 och 19

Lagutskottets betänkande 1978/79:10

Utrikesutskottets betänkanden 1978/79:23 och 24

Försvarsutskottets betänkanden 1978/79:12–15

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1978/79:15

Trafikutskottets betänkande 1978/79:14

Jordbruksutskottets betänkande 1978/79:17

Näringsutskottets betänkanden 1978/79:19–21

§ 19 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1978/79:149

§ 20 Talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle finansutskottets betänkande nr 20 och skatteutskottets betänkande nr 29 uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 21 Anmälades och bordlades

Proposition

1978/79:89 om lokalhyra

§ 22 Anmälan av interpellation

Nr 90

Tisdagen den
27 februari 1979

Anmälades och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

Anmälan av interpellation

den 27 februari

1978/79:150 av *Sten Svensson* (m) till jordbruksministern om restaureringen av Hornborgasjön:

En enhällig riksdag fattade den 1 juni 1977 principbeslut om restaurering av Hornborgasjön.

Detta beslut hälsades med stor tillfredsställelse i alla läger. Allmän enighet råder om att riksdagens mål att tillgodose naturvårdsintresset skall förverkligas. Med hänsyn till de betydande värden som i olika avseenden är förknippade med Hornborgasjön och dess restaurering är det angeläget att riksdagens klart uttalade mål till alla delar förverkligas så snart som möjligt.

Det restaureringsarbete i större skala som förestår – sedan erforderliga utredningar slutförts – innebär dessutom ett tillskott av nya sysselsättnings-tillfällen under en längre tidsperiod.

Mot bakgrund av det aktuella sysselsättningsläget i Skaraborgs län är det emellertid angeläget att snabbt skapa nya sysselsättningsobjekt. De arbetslöshetssiffror som arbetsmarknadsmyndigheterna har redovisat för januari 1979 är de högsta någonsin. Totalt står ca 9 300 personer utanför den reguljära arbetsmarknaden.

Med hänsyn till sysselsättningsläget bör man allvarligt överväga om vissa förberedande restaureringsarbeten vid Hornborgasjön kan igångsättas tidigare än vad som hittills planerats för att på så sätt få fram ett tillskott av sysselsättningsstillfällen. Man bör således undersöka vad intensifierade vass- och buskröjningsåtgärder, liksom alla andra tänkbara åtgärder som samtidigt kan möjliggöra en snabbare igångsättning av det egentliga restaureringsarbetet, kan betyda för att minska arbetslösheten i länet.

Det är därför angeläget att forcera utredningsarbetet, så att fullständig klarhet kan vinnas om vilka åtgärder som blir aktuella för att nå det mål som fastställts av riksdagen. Detta är också ett markägarintresse, eftersom de människor som är direkt berörda av åtgärderna så snart som möjligt måste få kunskap om vad ett reservatsförordnande kan innebära för berörda jordbruksfastigheter.

I samband med riksdagsbehandlingen uttalade ett enhälligt jordbruksutskott att man förutsatte "att berörda markägare ges en så ingående information att de för var och en av fastigheterna kan överblicka konsekvenserna" innan restaureringen verkställs. Företrädare för naturvårdsmyndigheten har dessutom uttalat att avsikten är att göra stränderna till ett naturreservat.

Med anledning av dessa uttalanden aktualiseras frågan om att staten bör

Tisdagen den
27 februari 1979

Anmälan av interpellation

ställa medel till LRF:s förfogande för att arvodera en sakkunnig konsult, vilken parallellt med utredningsarbetet fortlöpande skall kunna bevaka markägarentresserna. En dylik resursinsats skulle förbättra förutsättningarna att snabbare fullfölja det tekniska utredningsarbetet i vad gäller invallning, vattenfrågor etc., samtidigt som man ger markägarna insyn i detta arbete på ett tidigare stadium än eljest. En sådan expertmedverkan kan underlätta markägarnas bedömning av olika tekniska lösningars följd effekter, driftkostnader m. m.

Riksdagen har vidare uttalat att "den odlingsbara marken i det berörda området i största möjliga utsträckning kan bevaras för jordbruksändamål". Det är därför angeläget att få en grundlig kännedom om markförhållandena, eftersom det erfordras en stabil grund för skyddsvallarna. Vidare måste det klarläggas vilken framtida ansvarsfördelning som skall gälla, särskilt med tanke på de risker som kan uppstå vid högvattenstånd. Hur sjön skall förvaltas, vårdas och i vilken utsträckning allmänheten skall få tillgång till sjön är vitala problem som måste lösas, innan ett naturreservat bildas i det aktuella området.

Ett vitalt naturvårdsintresse är också att säkerställa de ekologiska förutsättningarna för tranornas vistelse vid Hornborgasjön. Trandansen på våren är en stor turistattraktion, såväl nationellt som internationellt. Emellertid har antalet rastande tranor vid Hornborgasjön minskat påtagligt sedan man slutade odla potatis i stor skala i det aktuella området.

Västergötlands turisttrafikförening framhåller i en skrivelse till länsstyrelsen i Skaraborgs län:

"Trandansen är ett unikt skådespel och om det över huvud taget skall bestå måste betydligt större insatser göras för att rädda denna företeelse. En areal på omkring 40-50 hektar för potatisodling är i så fall nödvändig."

Den säkraste lösningen för att långsiktigt lösa problemen synes vara att återuppta en vidsträckt odling av potatis på sätt som skulle motsvara förhållandena före 1971.

Med hänvisning till det anförda ber jag att till jordbruksministern få ställa följande frågor:

1. Vilka åtgärder är jordbruksministern beredd att vidta för att påskynda restaureringen av Hornborgasjön och därvid snabbt skapa ett ökat tillskott av sysselsättningstillfällen?

2. Är jordbruksministern beredd att öka förutsättningarna för markägarnas insyn och medverkan genom att ställa medel till LRF:s förfogande för anlitande av särskild utredningsexpert?

3. Vilka åtgärder ämnar jordbruksministern vidta för att i görligaste mån återställa och bevara Hornborgasjöns roll som unik samlingsplats för tranor i Norden?

§ 23 Meddelande om frågor

Nr 90

Tisdagen den
27 februari 1979

Meddelades att följande frågor framställdes

den 26 februari

1978/79:378 av *Inga Lantz* (vpk) till socialministern om utbyggnaden av barnomsorgen:

I budgetpropositionen utlovade socialministern åtgärder för att säkra 1976 års beslut om utbyggnad av barnomsorgen. Han uppgav också att förhandlingar hade inletts med Svenska kommunförbundet i detta syfte. Trots upprepade påpekanden, bl. a. från min sida, var detta första gången regeringen erkände att det föreligger en väsentlig eftersläpning i planerna för barnstugeutbyggnaden.

För några dagar sedan hade Svenska kommunförbundet ett krismöte, av vilket det framgick att kommunerna inte har ekonomiska möjligheter att klara sin del av det avtal om utbyggnad av barnomsorgen som föregick riksdagsbeslutet. En avgörande orsak till detta är att den andel av kostnaderna för varje ny plats som täcks av statsbidraget har minskat kraftigt under senare år. Det framstår således som allt tydligare att staten måste ta på sig det ekonomiska ansvaret för utbyggnaden av barnomsorgen.

Jag vill mot denna bakgrund ställa följande fråga till socialministern:

Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att säkra utbyggnaden av barnomsorgen?

den 27 februari

1978/79:379 av *Lars Werner* (vpk) till statsministern om en utredning angående verksamheten vid polisens utlänningsrotel:

Den för olovlig underrättelseverksamhet anhängna poliskommissariaten har under de senaste tio åren varit knuten till utlänningsrotelns utredningsavdelning. Grovt räknat 100 000 akter kan ha passerat hans hand. Redan står klart att irakiska flyktingar och amerikanska desertörer från kriget i Indokina har fått sina personakter vidarebefordrade till hemlandets underrättelsetjänster. Den svällande spionageaffären har väckt stark och berättigad oro bland flyktinggrupper i Sverige. Vad som framkommit bestyrker de farhågor som framfördes av amerikanska flyktingar redan under Vietnamkrigets dagar.

Jag vill mot denna bakgrund fråga statsministern:

Hur ser regeringen på det inträffade, och är regeringen beredd att tillsätta en parlamentarisk undersökningskommission med syfte att genomgripande utreda utlänningsrotelns verksamhet under den senaste tioårsperioden?

---

*Meddelande om
frågor*

1978/79:380 av *Christer Nilsson* (s) till industriministern om aviserade åtgärder för att underlätta övergång från militär till civil produktion inom flygplansindustrin:

Regeringen har i förra veckan meddelat att B3LA-projektet skall avvecklas. I samband därmed aviseraras också vissa statliga åtgärder för att underlätta övergången från militär till civil produktion inom flygplansindustrin. Men både de anställda och berörda kommuner behöver klarare besked om effekterna i skilda avseenden av regeringens förslag.

Jag vill därför fråga industriministern:

Vilka effekter bedömer statsrådet att regeringens aviserade åtgärder får för sysselsättningen i Linköping, för regionens framtida utveckling och som stimulans för forsknings- och utvecklingsarbete inom industrin?

1978/79:381 av *Ulla Tillander* (c) till statsrådet Eva Winther om de assyriska flyktingarnas situation, m. m.:

Med jämna mellanrum når oss genom pressen skildringar av hur assyriska flyktingfamiljer av rädsla för att upptäckas av polisen och förpassas ur landet håller sig gömda. Det är ovärdigt ett land som vårt med dess höga principer om solidaritet och kamp för mänskliga rättigheter att sådant skall behöva förekomma. Enskilda, som upplever den påfallande konflikten mellan ideal och verklighet och inte passivt och stillatigande kan åse den, påtar sig åtskilligt personligt obehag i ett slags medmänsklig protest mot en behandling som hårt drabbar inte minst barnen i berörda familjer.

Även om man är fullt införstådd med att inte alla som kommer in i landet kan förete tillräckliga skäl för att få uppehållstillstånd, utan att förpassningar måste ske, så förtar inte utan förstärker detta förhållande den kritik som kan riktas mot handläggningen av den assyriska flyktingfrågan.

Med hänvisning till det anförda vill jag till statsrådet ställa följande frågor:

Är regeringen beredd att ompröva frågan om assyriernas politiska status så att de, i stället för att som hittills beviljas uppehållstillstånd av humanitära skäl, ges politisk asyl?

Är regeringen beredd att på det internationella planet ta initiativ för att aktualisera kravet på de mänskliga rättigheternas upprätthållande och därmed öka säkerheten för den förföljda kristna minoritet det här gäller?

1978/79:382 av *Jörn Svensson* (vpk) till industriministern om åtgärder för att förhindra nedläggning av Nordarmatur i Lund:

Diskussioner förs inom Saab-Scania om att nedlägga Nordarmatur AB i Lund. En sådan nedläggning skulle menligt påverka den redan allvarligt försvagade industriella basen för ekonomi och sysselsättning inom Lunds kommun och utgöra ett nytt slag mot den industriella nedrustning som under krisen fått så allvarliga verkningar i Västsååne.

Mot denna bakgrund får jag ställa följande fråga till industriministern:

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att förhindra en nedläggning vid Nordarmatur AB i Lund, och vilka planer har man för att möta det läge som skulle uppstå vid en verkställd nedläggning?

1978/79:383 av *Gunnar Olsson* (s) till industriministern om finansiellt stöd till vissa sågverk i Värmland:

Ca 200 arbetstillfällen vid fyra arbetsplatser i Värmland är starkt hotade. Det gäller företag inom sågverksbranschen, nämligen anläggningar i Skåre, Ransby och Knappåsen samt Värmlands Limträ AB. På grund av likviditetsvårigheter är bl. a. råvaruförsörjningen vid företagen i fara, och uppenbar risk föreligger för driftstopp.

Är statsrådet beredd medverka till finansiellt stöd för att trygga sysselsättningen vid de av mig nämnda företagen?

1978/79:384 av *Mats Hellström* (s) till handelsministern om den svenska vapenexporten till Indonesien:

År 1977 gav den svenska regeringen tillstånd till vapenexport till Indonesien, trots Indonesiens krig i Östra Timor. Den svenska regeringen har senare, bl. a. i en riksdagsdebatt, hävdat att de Boforskanoner som exporterats är luftvärnskanoner av defensiv karaktär. Fretilins utrikesledning hävdar nu att kanonerna monteras på fartyg för att kunna användas också mot mål på land i kriget på Östra Timor mot Fretilin.

Tidigare har bl. a. nedrustningsexperter knutna till SIPRI uttalat att dessa luftvärnskanoner fungerar mycket bra mot mål både på land och till sjöss. I själva verket har Bofors luftvärnskanoner denna tredubbla funktion i den svenska flottan.

Mot bakgrund av uppgifterna om Boforskanonernas användning vill jag ställa följande fråga till handelsministern:

Avser regeringen att stoppa vapenexporten till Indonesien?

§ 24 Kammaren åtskildes kl. 17.10.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert